

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociální práce

Rodinná konference a její přínos pro sociální práci

Diplomová práce

Autor: Bc. Kateřina Halamová
Studijní program: N6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Hradec Králové

2016

Zadání diplomové práce

Autor: Kateřina Halamová

Studium: U14063

Studijní program: N6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Název diplomové práce: **Rodinná konference a její přínos pro sociální práci**

Název diplomové práce AJ: Family group conference and its contribution to social work

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Definice rodinné konference, vymezení klíčových pojmů, legislativního rámce, teoretických východisek a popis cílů a cílové skupiny. Dále popis průběhu rodinné konference a úloha tohoto nástroje v sociální práci. Za výzkumnou metodu byl zvolen kvalitativní výzkum s použitím polostrukturovaných rozhovorů a rozbor kazuistik.

DUNOVSKÁ, Kateřina. AMALTHEA O.S. Metodika rodinných konferencí: Rodina je odborníkem na svůj život, je na čase ji přizvat. [online]. 2012 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: http://www.amalthea.cz/projekty/ostatni/sr_systematizace/vystupy/03010901%20Metodika%20rodinn%C3%B4dch%20konferenc%C3%AD.pdf HORST, Hannie van de, Lineke JOANKNECHT a Rob van PAGÉE. Rodinné konference - rodina rozhoduje o tom, jakou pomoc potřebuje: Příručka pro koordinátory rodinných konferencí. 2010. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 183 s. ISBN 978-807-3677-398. MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 144 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-858-5024-

Garantující pracoviště: Katedra sociální práce a sociální politiky,
Ústav sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Oponent: prof. PhDr. Jana Levická, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 4.12.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu. Vedoucímu diplomové práce tímto děkuji za cenné rady, které mi během psaní poskytl.

V Libuni dne

Bc. Kateřina Halamová

Abstrakt

HALAMOVÁ, Kateřina. *Rodinná konference a její přínos pro sociální práci*. Hradec Králové, 2016. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Diplomová práce se zabývá metodou rodinných konferencí, hlavním cílem práce bylo zjistit, jaké přínosy tato metoda přináší pro sociální práci.

Teoretická část je zaměřena na vymezení hlavních pojmů, historický vývoj metody, zasazení do legislativního rámce a také na hlavní principy, zásady a cíle rodinných konferencí. Dále je popsána realizace rodinných konferencí a zhodnocení možných rizik, která se s jejím využíváním pojí. Pozornost je věnována také tématu ambivalence sociální práce se zaměřením na dilema pomoci a kontroly, princip držitele problému a otázku zplnomocňování klienta. Poslední kapitola představuje pilotní projekt Ministerstva práce a sociálních věcí, který byl zaměřen na zavedení rodinných konferencí jako nové metody sociální práce.

Empirická část obsahuje popis použité kvalitativní výzkumné strategie, organizaci realizovaného výzkumu a následně jeho vyhodnocení. Cíl práce byl naplněn a výsledkem je zhodnocení přínosů metody z pohledu konkrétních odborníků.

Klíčová slova: rodinná konference, koordinátor, administrátor, rodina, sociálně-právní ochrana dětí, Ministerstvo práce a sociálních věcí

Abstract

HALAMOVI, Kateřina. *Family Group Conference and Its Contribution to Social Work*. Hradec Králové, 2016. A Master's Thesis. University of Hradec Králové, Institute of Social Work. Supervisor Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

The master's thesis deals with the method of family group conferences. Its main aim is to find out what benefits this method brings to the social work.

The theoretical part is focused on defining the main concepts, historical development of the method, the establishment in the legislative framework and the main principles and goals of family group conferences. It further describes the realization of family group conferences and the evaluation of possible risks which are associated with its application. Moreover, the theme of ambivalence of social work is also introduced while being focused on the dilemma of support and control, on the principle of the holder's issue and on the issue of empowering the client. The last chapter presents a project of the Ministry of Labour and Social Affairs that was aimed at introducing family conferences as a new method of social work.

The empirical part outlines the qualitative research strategy, the organization of the research and its following evaluation. The aim of the thesis has been fulfilled and the results present an evaluation of the method from the point of view of individual experts.

Key terms: family conference, coordinator, administrator, family, social and legislative protection of children, Ministry of Labour and Social Affairs

Obsah

ÚVOD.....	9
1 UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY RODINNÝCH KONFERENCÍ	11
1.1 Definice a seznámení s aktéry konference	11
1.2 Legislativa.....	14
1.3 Historický vývoj metody	15
1.4 Principy, zásady a cíle	15
2 REALIZACE RODINNÉ KONFERENCE.....	20
2.1 Situace vhodné k uspořádání rodinné konference	20
2.2 Přehled rizik.....	21
2.3 Fáze rodinné konference	23
3 RODINNÉ KONFERENCE V KONTEXTU AMBIVALENCE SOCIÁLNÍ PRÁCE	30
3.1 Pomoc nebo kontrola	30
3.2 Princip držitele problému	32
3.3 Zplnomocňování klienta	33
4 SITUACE V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	35
4.1 Pilotní projekt MPSV.....	35
4.2 Dosavadní výsledky	36
4.3 Výhled do budoucna	36
5 EMPIRICKÁ ČÁST.....	39
5.1 Výzkumný cíl.....	39

5.2	Výzkumná strategie a metoda získávání dat	41
5.3	Organizace výzkumu a charakteristika souboru respondentů	44
5.4	Výsledky výzkumu	46
	ZÁVĚR	65
	SEZNAM TABULEK.....	67
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	68
	PŘÍLOHY	72

Seznam použitých zkratk

RK – Rodinné konference

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

Č. – číslo

Sb. – Sbírkky

VO – Výzkumná otázka

SP – Sociální pracovník

R – Realizátor

TA – Tazatel

Úvod

Metoda rodinných konferencí je v České republice novou možností, jak pracovat s rodinami, které se dostaly do problémů. Nabízí sociálním pracovníkům možnost, jak zapojit do řešení daného problému samotné členy rodiny a nalézt řešení jejich situace jejich vlastními silami. V tomto přístupu je mi tato metoda velmi blízká a rozhodla jsem se ji proto blíže zkoumat ve své diplomové práci. **Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, jaký je přínos rodinné konference pro sociální práci?**

Jelikož považuji rodinné konference u nás stále ještě za novinku, je teoretická část práce věnována detailnímu seznámení čtenáře se samotnou metodou. Zaměřila jsem se na vymezení hlavních pojmů, historický vývoj metody, zasazení do legislativního rámce a také na hlavní principy, zásady a cíle rodinných konferencí. Dále popisuji postup realizace rodinných konferencí a jejich fází včetně příkladů situací, které jsou pro tuto metodu vhodné, a zhodnocení rizik při jejím využívání. Navazuji zhodnocením metody v kontextu ambivalence sociální práce. Dilema poskytování pomoci či přebírání kontroly prostupuje všemi oblastmi sociální práce a jeho uvědomování považuji za velmi důležité. Svě místo proto zaujímá tato reflexe i v provedeném výzkumu. Z tohoto důvodu se zaměřuji nejen na teoretické vymezení tohoto dilematu, ale i na uchopení problematiky principu držitele problému a zplnomocňování klienta. V České republice v nedávné době skončil pilotní projekt pod záštitou MPSV zaměřený na tuto metodu, jehož výsledky prezentuji v poslední kapitole teoretické části a představuji i možný výhled do budoucnosti využívání rodinných konferencí.

V empirické části práce navazuji na teoretickou část zkoumáním, jaké konkrétní přínosy metoda rodinných konferencí přináší pro sociální práci. V rámci naplnění hlavního cíle práce jsem stanovila čtyři výzkumné otázky (VO). První oblastí bylo **zhodnocení silných a slabých stránek a potenciálu metody (VO1)**. Dále jsem zjišťovala, **jak jsou naplňovány podmínky efektivity při využívání metody (VO2)**. Ve vazbě na teoretickou část práce následovalo zhodnocení, **jakou pozici zaujímá metoda v kontextu dilematu pomoci a kontroly (VO3)**. Posledním tématem byla **očekávaná budoucnost metody v České republice z pohledu respondentů (VO4)**.

Výzkumný vzorek byl složen z odborníků podílejících se na využívání metody rodinných konferencí, a to ze skupiny sociálních pracovníků/pracovnic a ze skupiny přímých realizátorů konferencí. Pro získání potřebných informací byla využita

kvalitativní strategie s použitím metody polostrukturovaných rozhovorů. Pro tuto variantu jsem se rozhodla ve snaze zjistit konkrétní názory lidí, kteří mají s metodou osobní zkušenost.

Výsledná práce může posloužit především sociálním pracovníkům, kteří se zajímají o nové trendy v oblasti práce s rodinou a zaměřují se na podpůrné metody práce s klientem. Jako vhodný materiál lze práci doporučit též lidem, kteří by měli zájem stát se koordinátorem či administrátorem rodinných konferencí. V neposlední řadě bych přečtení doporučila i pracovníkům neziskových organizací, jejichž činnost spočívá v podpoře ohrožených rodin a rodinné konference by jim taktéž mohly posloužit jako zajímavý nástroj.

1 Uvedení do problematiky rodinných konferencí

Úvodní kapitola práce je zaměřena na vymezení základních pojmů a uvedení čtenáře do problematiky. Toto vymezení považuji za velmi důležité pro pochopení samotné metody. V první řadě jsou uvedeny různé definice samotného pojmu rodinných konferencí, následuje představení hlavních aktérů, jejichž přítomnost je při rodinné konferenci nezbytná, a vymezena je i jejich úloha v procesu rodinné konference. Navazuje historický exkurz do vývoje metody, legislativní rámec a též hlavní principy, zásady a cíle, na kterých je metoda založena.

1.1 Definice a seznámení s aktéry konference

Definice

Nalézt jedinou a všeřikající definici pojmu rodinné konference není možné, a proto uvádím ty, které dle mého názoru nejvíce vystihují podstatu metody.

Dle Dunovské je rodinná konference označení pro setkání rodiny a osob, které se pohybují v její blízkosti. Může se jednat o příbuzné, sousedy, kamarády nebo i zástupce komunity. Cílem tohoto setkání je nalézt řešení problému, zajistit bezpečí dítěte a zároveň posílit kompetence rodiny jako celku i jednotlivých členů (Dunovská, 2015).

Ježková z neziskové organizace Lata uvádí: „*Jedná se o efektivní a přirozený způsob odkrývání zdrojů, které má rodina k dispozici díky dobré vůli a kapacitě jednotlivých členů rodiny nebo přátel angažovat se ve prospěch dětí. Výstupem vydařené rodinné porady bývají kreativní řešení, jak nejlépe společnými silami zvládnout péči o děti, jak jim zpestřit volný čas a čím vším lze podpořit jejich rozvoj osobnosti.*“ (Ježková, 2014, str. 8)

Za velmi výstižné považuji též shrnutí Žákové: „*Rodinná konference je účinnou metodou, jak zlepšit vzájemné soužití a předcházet zhoršování problémů, které by mohly v krajní situaci vést až k rozpadu rodiny nebo odebrání dětí z péče rodičů.*“ (Žáková, 2014)

Aktéři konference

- Rodina a její síť – v kontextu rodinných konferencí uvažujeme rodinu v daleko širším pojetí, než je otec a matka dítěte. Horst, Joanknecht a Pagée uvádí: „*Když zmiňujeme rodinu ve vztahu k rodinným konferencím, máme tím na mysli rodinu v nejširším slova smyslu: rodinné příslušníky prvního, druhého a třetího stupně. Za členy sítě se považují také všichni, kteří jsou pro rodinu důležití, jako například sousedé, přátelé a kolegové.*“ (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010, str. 16). Můžeme tedy říci, že se jedná o jakéhokoliv člena rodiny či osobu jí blízkou (kmožr, duchovní, trenér sportovního oddílu,...), která má chuť a možnost se zapojit do aktuálně řešené situace. Za hlavní úkol rodiny označuje Dunovská vytvoření plánu, který řeší vzniklou ohrožující situaci. Při plnění tohoto úkolu je nutné dodržovat tato pravidla: získat od odborníků co největší množství informací, mít stále na zřeteli nejlepší zájem dítěte, aktivně se zapojovat do diskuze v rámci soukromé porady rodiny, aktivně pracovat na vytvoření plánu rodiny, vymyslet, jak se bude průběžně hodnotit realizace plánu a rozhodnout, jak a v jakém případě je plán nutné změnit (Dunovská, 2015).
- Navrhovatel – přichází s možností uspořádat rodinnou konferenci. V této roli je zpravidla pracovník OSPOD či kurátor pro mládež. Pokud rodina není v evidenci OSPOD, může jím být i některý člen rodiny. Dle Dunovské může být označován též jako klíčový pracovník a za jeho hlavní činnosti v rámci rodinné konference označuje tyto: identifikuje ohrožení dítěte a důvod k uspořádání rodinné konference, vytváří základní rámec otázek a požadavků vůči rodině, připravuje rodinu na svolání rodinné konference včetně zajištění souhlasu s předáním informací koordinátorovi, doporučuje vhodné služby, schvaluje rodinou vytvořený plán rodiny a pomáhá rodině, aby se plán realizoval (Dunovská, 2015).
- Administrátor – jedná se o odborníka, který je prostředníkem mezi navrhovatelem a koordinátorem. Jak uvádí Pavlíková, Martínková a Ženíšková, může se jednat o pracovníka neziskové organizace, nebo může být i státním zaměstnancem, například pracovníkem krajského úřadu, který se podílí na zavádění rodinných konferencí v regionu. Rozumí oběma potkávajícím se světům – jak rodině a její touze obejít se bez zásahu systému, tak kompetencím, úkolům a pravomocem OSPOD. Jeho hlavní úlohou je zajistit nezávislost

koordinátora a poskytnout mu metodické vedení a intervizi. Pomáhá také návrhovateli rozhodnout se, zda je metoda rodinných konferencí v daném případě vhodná, a pomáhá mu formulovat otázku, která by měla být v rámci rodinné konference řešena. Ve chvíli, kdy se domluví na realizaci s návrhovatelem, vybere koordinátora a vyzve jej k přípravě konference (Pavlíková, Martínková a Ženíšková, 2015). V zahraničí se pro tohoto pracovníka využívá i jiné označení. Pavlíková a Zákora jako příklad uvádí Nizozemí, kde bývá označován zkratkou CCI – connecting, coaching, implementing. Tyto výrazy můžeme přeložit jako propojování, vedení a implementaci. Toto označení vyjadřuje všechny roviny pozice administrátora. V některých dalších zemích můžeme nalézt též označení regionální manažer rodinných konferencí (Pavlíková, Zákora, 2015).

- Koordinátor – jedná se o naprosto nezávislého pracovníka, který organizuje a zajišťuje samotnou konferenci. Horst, Joanknecht a Pagée zdůrazňují, že koordinátor není zaměstnancem žádné instituce, která má rozhodující pravomoci nebo poskytuje sociální péči (jedná se tedy o vyškoleného laika). Nedává rady, neposkytuje řešení ani nesděljuje své mínění. Pouze naslouchá, organizuje a věří v možnosti a sílu rodiny (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010). Dle Dunovské dále dbá na bezpečí rodiny (především dítěte), napomáhá udržování atmosféry vzájemného respektu a důvěry, zdůrazňuje dobrovolnost procesu. Mezi jeho hlavní činnosti patří kontaktovat blízkou i širokou rodinu a informovat je o účelu a postupu rodinné konference, projednávat s rodinou vytvoření plánu rodiny, podmínky konání rodinné konference včetně termínu, místa a dalších podrobností. Spolu s rodinou vytváří seznam vhodných účastníků, ať už z rodiny či případných odborníků, zajišťuje obhájce pro dítě a další osoby, které by jej mohly potřebovat. Dále zve možné účastníky s vysvětlením důvodu setkání. Po celou dobu spolupráce je rodině k dispozici, aby bylo možné řešit aktuální situace a je v dosahu i při samotné realizaci konference. Pokud o to rodina stojí, pomáhá sepsat plán rodiny a následně jej rozesílá všem oprávněným osobám (Dunovská, 2015). Pavlíková, Martínková a Ženíšková zdůrazňují důležitost postavy koordinátora pro úspěch celé konference. Na průběhu konference se odráží jeho zkušenosti, dovednosti, morální hodnoty a taktéž schopnost udržení nezávislosti. Za svou práci dostává mzdu, ale nemělo by se jednat o příjem, na kterém je závislý. Ročně zorganizuje 1-4 konference, které se nepřekrývají

(Pavlíková, Martínková, Ženíšková, 2015). Pavlíková a Vitáčková popisují funkci koordinátora na čtyřech rolích, které v procesu rodinné konference zastává. Jsou to role organizátora konference, poskytovatele bezpečí, moderátora konference a zprostředkovatele informací (Pavlíková, Vitáčková, 2015).

- Odborník – jeho služby využije rodina v případě, kdy potřebuje určité specifické informace. Tuto funkci může plnit i navrhovatel konference (např. pracovník OSPOD), který rodinu seznámí s možnostmi využití sociálních služeb. Mimo to může jít i o učitele, lékaře, terapeuty, právníky, finanční poradce, odborníka na závislosti apod. Dunovská uvádí, že se může jednat o odborníky, kteří již s rodinou pracují, stejně ale i o jednorázově oslovené osoby pouze pro případ rodinné konference (Dunovská, 2015).
- Podporující osoba/důvěrník/obhájce/průvodce/advokát – tato osoba má v různých metodikách různé pojmenování, uvádím proto všechny varianty. Podporující osobu je nutné vždy zajistit pro dítě a v některých případech i pro jiné zranitelné osoby (např. oběť vydírání). Dle Dunovské se jedná o osobu, která je dítěti blízká, chrání jej a hájí jeho zájmy. Jeho hlavní úlohou je dbát o bezpečí a pohodlí dítěte, vysvětluje mu informace a situace, kterým nerozumí, a může mu pomoci odejít v případě, kdy se při probíhající konferenci necítí dobře. V ideálním případě by se mělo jednat o dospělé osobu, výjimku však netvoří ani kamarád dítěte (pokud není zletilý, měl by být doplněn dospělým obhájcem). V krajním případě se může jednat i o odborníka, má-li k němu dítě důvěru (Dunovská, 2015). Obhájce si může dítě zvolit samo, jak uvádějí Horst, Joanknecht a Pagée: „*Děti obvykle vědí nejlépe, koho se chtějí zeptat.*“ (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010, str. 26)

1.2 Legislativa

Metoda rodinných konferencí není v České republice doposud zakotvena v žádném zákoně. Jak podotýká Dunovská, pro zavedení tohoto přístupu není právní rámec zapotřebí a nic tedy nebrání sociálním pracovníkům, aby metodu využívali (Dunovská, 2015). Zmínku o rodinné konferenci je možné nalézt v Metodickém doporučení MPSV č. 3/2009 k vytvoření individuálního plánu péče o dítě, kde je uvedena jako jedna z metod při vytváření plánu péče.

V rámci realizace rodinných konferencí je nutné dodržovat aktuální platné zákony, které při procesu mají svůj význam. Z těch nejdůležitějších bych zmínila především Občanský zákoník (č. 89/2012 Sb.), Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.) a Listinu základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.), z mezinárodního práva pak Úmluvu o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.).

1.3 Historický vývoj metody

Kolébkou metody rodinných konferencí je Nový Zéland, přesněji pak zvyky, které moderní společnost převzala od tradičních kmenů Maorů. Neumannová uvádí, že pojetí rodiny je v jejich vnímání mnohem širší než u nás – krom blízkých příbuzných ji tvoří též celý kmen obývající určité teritorium. Tito lidé k sobě mají zároveň velmi silné vazby a povinnosti (Neumannová, 2011). V 80. letech dvacátého století se začalo projevat „maorské obrození“ v reakci na narůstající finanční náročnost sociálního systému a zároveň posilování respektu k původním obyvatelům. Došlo tak ke znovuoobjevení maorské tradice a vznikla unikátní metoda rodinných konferencí. V roce 1989 došlo k jejímu uzákonění. Jak uvádí Pavlíková, Martínková a Ženíšková: „*Zákon o dětech, mládeži a rodinách z r. 1989 (The Children, Young Persons and Their Families Act, 1989) zakotvuje rodinnou konferenci jako pevnou součást péče o ohrožené dítě včetně trestněprávní oblasti u mládeže, která dokonce předchází všem zásadním soudním rozhodnutím ve věcech péče o dítě.*“ (Pavlíková, Martínková a Ženíšková, 2015).

Následně se metoda rozšířila do řady dalších zemí, mezi kterými můžeme jmenovat např. Nizozemí, Německo, Velkou Británii, USA, Kanadu, Švédsko, Finsko, Slovensko, Bulharsko a další.

1.4 Principy, zásady a cíle

Za základní princip rodinných konferencí můžeme označit snahu o maximální využití přirozených zdrojů rodiny. Účast rodiny při hledání řešení je naprosto stěžejní a teprve pokud to situace vyžaduje, jsou přizváni i případní odborníci. Jak uvádí Dunovská, vycházíme z faktu, že rodina zná nejlépe všechny své silné a slabé stránky, své zdroje a možnosti a jedině ona se tak může stát expertem na řešení svého problému. Odborníci tak ustupují do pozadí, poskytují pouze podporu, dodávají informace o službách, které

je možné využít a pomáhají s organizací celého procesu rodinné konference (Dunovská, 2015). Horst, Joanknecht a Pagée upozorňují na spjatost metody rodinných konferencí s etickým principem, dle něž je člověk zodpovědný za své činy a vyjadřuje respekt k osobnímu názoru na to, jak své problémy řešit. Tím, že rodina využívá k nalezení řešení pouze vlastní zdroje a rozhodovací proces je tím pádem nezávislý na pracovníkovi sociální péče, může nést odpovědnost za vlastní problémy a jejich řešení (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010). Dle autorek Pavlíkové, Martínkové a Ženíškové tento přístup přináší postupy, které rodině umožní aktivizovat vlastní zdroje rozhodování a zdroje, které mohou vést k řešení. Tím podporuje a zplnomocňuje rodinu, aby si pomohla sama a využila k tomu to nejpřirozenější – vazby komunity a schopnosti celé široké rodiny (Pavlíková, Martínková a Ženíšková, 2015).

Dunovská shrnuje zásady a principy rodinné konference takto:

- *„nejlepší zájem dítěte je základem jednání,*
- *prostředí rodiny má přednost před jinými formami péče o dítě,*
- *názory, pocity a návrhy dítěte mají stejnou váhu jako názory dospělých,*
- *RK je právo rodiny řešit situaci vlastní cestou, ne povinnost či mechanický nástroj,*
- *sociální, kulturní a etnická specifika tvoří součást procesu RK,*
- *odpovědnost za ochranu dítěte zůstává na rodičích,*
- *rodina své situaci rozumí nejlépe, s podporou širší rodiny a odborníků je schopna zajistit dítěti bezpečné prostředí,*
- *rodina je povzbuzována k samostatnému rozhodování o své situaci,*
- *rodině jsou nabídnuty podpůrné služby,*
- *širší komunita je zapojená do pomoci rodině,*
- *setkání podléhá mlčenlivosti všech stran a informace tvoří podklad pro zprávy jiných institucí bez souhlasu rodiny (tj. rodina je vždy požádána o souhlas).“*
(Dunovská, 2015, str. 21)

Za důležitou zásadu lze považovat taktéž přítomnost dítěte ve všech fázích rodinné konference, samozřejmě s ohledem na jeho věk a schopnosti. Dunovská zdůrazňuje, že dítě by se v ideálním případě mělo podílet i na výběru místa setkání rodinné konference a i dalších organizačních podrobností, jako jsou výběr občerstvení, hudby apod. Při

samotné konferenci pak musí být respektovány názory a přání dítěte – často přichází s překvapujícími závěry. Pro dítě samotné je pak uspořádaná konference mimo jiné známkou toho, že se o něj jeho rodina zajímá a chce mu pomoci – vidí snahu nalézt řešení a uvědomuje si, že se nejedná o zlý úmysl rodičů či jeho vlastní zavinění, pokud se přese všechno úsilí řešení nalézt nepodaří. Sekundárním přínosem přítomnosti dítěte je i určitý vliv na udržení klidného průběhu konference a udržení původního záměru setkání (Dunovská, 2015).

Primární charakteristikou metody rodinných konferencí by pak vždy mělo být, že vlastníkem konference je rodina a její síť. Odborníci jsou přítomni pouze jako nezaujatí přihlížející, kteří předávají rodinně potřebné informace, o jejichž využití rozhodne rodina na základě vlastního uvážení.

Mezi hlavní cíle rodinné konference pak můžeme počítat snahu o nalezení řešení složité situace dítěte a nápomoc k vytvoření stabilního prostředí, ve kterém je dítěti umožněn optimální vývoj. Dunovská vymezuje zaměření cílů rodinných konferencí následujícím způsobem:

„Obecná rovina

- *posílení rodiny v převzetí zodpovědnosti za svoji situaci,*
- *zvyšování motivace rodiny a její zapojení do řešení situace dítěte,*
- *vytvoření formální i neformální podpůrné sítě rodiny,*
- *informování rodiny o službách, které může využít,*
- *předcházení vzniku či prohloubení syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.*

V konkrétních případech

- *předcházet soudnímu umístění dítěte do náhradní rodinné či ústavní péče,*
- *vyjednat, do čí péče bude dítě svěřeno v rámci úpravy poměrů nezletilého dítěte,*
- *vytvořit pravidla a možnosti kontaktu s příbuznými či pro dítě významnými lidmi,*
- *zachovat kontakt s dítětem umístěným mimo rodinu,*
- *upravit podmínky péče o dítě v rodině v případě zanedbávání, týrání či zneužívání dítěte,*

- *podpořit rodiče, aby zvládli např. výchovné problémy dítěte,*
- *pomoci dítěti trávit smysluplně volný čas,*
- *podpořit školní docházku a studijní výsledky dítěte.*“ (Dunovská, 2015, str. 22-23)

Horst, Joanknecht a Pagée spatřují hlavní cíl rodinných konferencí v možnosti rozvinout vnitřní sílu, která se vyskytuje v okolí každého jedince. Rodinné konference staví na myšlence demokracie, kdy má každý člověk právo na svou nezávislost a toto právo s sebou nese i zodpovědnost za vlastní problémy. Jedině tak si lze při hledání řešení a jejich realizaci udržet rozhodovací pravomoc. Jelikož je člověk tvor společenský, nesmíme zároveň zapomenout, že máme zodpovědnost nejen sami za sebe, ale i za druhé – především pak ty osoby, se kterými nás pojí určité vztahy (rodina, přátelé, spolužáci, kolegové, sousedi apod.). Síla těchto vztahů roste úměrně s jejich počty, současně se zvětšuje i kreativita myšlení – čím více lidí, tím více porozumění a příležitostí přijít s nápadem, jak situaci vyřešit. Výkonná síla je tak vždy větší než v případě jednotlivců. Jako další cíl uvádějí i připravení prostoru pro „uzdravení se“ – v rámci rodinné konference dochází k vyjádření myšlenek a pocitů o problému, se kterým bojujeme, a tímto způsobem dochází ke snížení negativního náboje, který problém přináší. Dalším důležitým cílem rodinných konferencí, který nesmíme opomenout, je dát lidem právo na konferenci ještě předtím, než za ně učiní rozhodnutí někdo jiný (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010).

Clarijs nachází v přístupu rodinných konferencí paralelu s inovacemi, ke kterým dochází v současné době ve světě byznysu. Jedná o skutečnost, že v nejnovějších inovačních technikách je v centru zájmu stále více zákazník jako občan a klient, jeho role a postavení stále roste. U strategií, které jsou trendem v byznysu, dochází často ke zpoždění v řádu několika let a následně začnou ovlivňovat širokou veřejnost, tj. všechny části společnosti. Již nyní směřuje řada občanů k tomu, aby začali sami řídit své vlastní životy a právě v tomto ohledu je metoda rodinných konferencí zajímavá – jedná se o předání vedení občanovi, který do procesu patří a řídí jej (Clarijs, 2012).

Shrnutím této kapitoly dojdeme ke stručné charakteristice metody rodinných konferencí. Můžeme konstatovat, že se jedná o metodu, která pracuje s rodinou a jejím

širokým okolím s cílem maximálně využít její vlastní zdroje. Hlavními aktéry jsou rodina a její síť, navrhovatel, administrátor, koordinátor, podpůrné osoby a pozvaní odborníci. Metoda vznikla na území Nového Zélandu jako nástroj původních kmenů Maorů a od 80. let minulého století začala pronikat do moderních systémů sociální péče. V České republice zatím není zakotvena v legislativě, nicméně není to překážka jejímu využívání v praxi. Za hlavní princip a zásadu metody můžeme označit důvěru v rodinu, že je schopná si své záležitosti vyřešit sama a je tím největším odborníkem na vlastní problémy. Vazba této kapitoly k výzkumné části práce spočívá v seznámení se s důležitými pojmy, se kterými je dále pracováno.

2 Realizace rodinné konference

Při realizaci rodinné konference je jedním z nejzásadnějších kroků správné vytipování rodiny, aby bylo použití této metody pro klienty skutečně přínosem. Všichni odborníci, kteří se realizací zabývají, by se měli v této otázce dokonale orientovat a měli by být schopni vyhodnotit, kdy je svolání rodinné konference na místě. V této kapitole se proto věnuji vymezení situací, kdy bývá využití vhodné a naopak uvádím i rizikové faktory, které mohou působit v neprospěch metody a klást tak větší nároky na koordinátora i samotnou rodinu. Posledním tématem kapitoly je pak samotný popis realizace rodinné konference a fází, kterými rodina a ostatní zúčastněné osoby prochází.

2.1 Situace vhodné k uspořádání rodinné konference

Dle Dunovské můžeme říci, že uspořádání rodinné konference je možné vždy, když jsou splněny dvě základní podmínky: v rodině nastane problém, který ohrožuje dítě a negativně ovlivňuje fungování rodiny a zároveň je evidentní ochota rodiny pracovat na vyřešení problému. Obecně lze také říci, že uspořádání rodinné konference je vhodné u problémů, které je potřeba řešit komplexně, v širším rozsahu. Tam, kde k vyřešení stačí jednorázový zásah (poskytnutí rady, zprostředkování služby apod.), není metoda vzhledem k náročnosti nejvhodnější. Základním předpokladem k úspěšnému uspořádání konference je potřeba, aby rodinná konference byla prvním řešením, které se k rodině dostává. Pokud přichází až po intervenci jiných institucí (OSPOD, soudy,...) do života rodiny, je pro rodinu těžké uvěřit, že mohou naplánovat vlastní řešení a ne jen čekat na rozhodnutí či pomoc zvenčí (Dunovská, 2015).

Dunovská uvádí konkrétní příklady situací, které jsou vhodné ke svolání rodinné konference:

- *„dítě akutně umístěné mimo rodinu na základě předběžného opatření,*
- *potřeba předání dítěte do péče jiné osoby na krátkou či delší dobu z důvodu:*
 - *nemoci rodiče či jiných náhlých událostí v rodině,*
 - *závažného zanedbávání péče o dítě,*
 - *týrání či zneužívání dítěte,*

– apod.

- zachování kontaktu rodiny a dítěte žijícího mimo ni,
- dítě s nařízenou ústavní výchovou – úprava kontaktu s rodinou, návrat do rodiny,
- porozvodové neshody, které zasahují do prospívání dítěte (příprava na školu, víkendové pobyty u rodičů...),
- ekonomické a bytové problémy rodiny,
- zanedbávání péče o dítě,
- obtíže dítěte ve škole,
- výchovné obtíže včetně trestné činnosti dítěte,
- odstěhování jednoho z rodičů a úprava poměrů nezletilých dětí,
- děti v náhradní rodinné péči – úprava kontaktu s vlastní rodinou, podpora pěstounů ze strany jejich širší rodiny a blízkých, podpora školního prospívání aj.,“ (Dunovská, 2015, str. 24)

2.2 Přehled rizik

Za stejně důležité považují zmínění hlavních rizik, která se s využitím metody rodinných konferencí pojí. Mezi nejzásadnější zařazují Pavlíková, Martínková a Ženíšková následující:

- Násilí v rodině – v tomto případě je nutné zvážit (dohoda administrátora se zadavatelem), zda je vhodné konferenci pořádat a pokud ano, jak zajistit bezpečí po celou dobu příprav, konání, ale i po skončení konference.
- Zranitelní účastníci – někteří lidé se konání konference bojí více, než jiní a mohou být také z různých důvodů ohroženější, než ostatní. Mezi tyto důvody patří strach z některého z dalších účastníků, pokud mezi nimi probíhá/probíhalo násilí, zneužívání, vydírání, vyhrožování apod. Strach ze zlosti ostatních také může pociťovat např. zneužívající partner, až se ostatní dozví, co všechno dělal. Důvodem strachu ale může být i jen stud vyjít se situací ven. V těchto případech je dobré ptát se zranitelných osob, co by se mohlo udělat, aby strach překonaly, a je možné jim nabídnout účast podporující osoby, kterou si mohou sami zvolit.

- Konflikty v rodině – častou překážkou k vyřešení situace jsou neshody a názorové rozdíly v rodině. Je-li vzájemná nevraživost budována po léta, je nutné se přípravě konference věnovat o to déle. Důležité je stále připomínat hlavní a jediný důvod setkání, kterým je pomoc dítěti. Tomuto by se mělo vše ostatní podřídit. Pokud je konflikt vyhrocený, lze ve výjimečných případech po poradě s rodinou, vyloučit destruktivního člena rodiny ze seznamu pozvaných. Tato osoba může dostat prostor vyjádřit se k situaci například dopisem nebo přes třetí osobu.
- Stalking v rodině – v tomto případě se uspořádání konference obecně nedoporučuje. Pokud se přesto realizuje, je nutné dodržovat uložená omezení (např. nařízená soudem).
- Situace po rozvodu – jedná se o běžnou situaci využívání rodinných konferencí, která je velmi náročná zejména pro postavu koordinátora. Často dochází ke střetu zájmů (například při řešení navštěvování dětí), kdy každá rodina drží se svou stranou. Důležité je proto zajistit, aby obě strany sporu měly dostatečné a poměrné zastoupení a aby všichni měli na paměti společný cíl, kterým je zlepšení situace dětí a ukončení hádek.
- Nedostatečně vytvořený plán – v některých případech mohou odborníci zapochybovat nad nedostatečností vytvořeného plánu a navrhovaných řešení. Doporučením je i přesto takový plán respektovat, protože sama projevená důvěra může značně pomoci ke zvládnutí úkolu. Pokud se jedná o závažnější obavy, je třeba vysvětlit rodině, že jednáme výhradně ve vztahu k bezpečí dítěte, a společně pak plán doplnit či pozměnit. V krajním případě, pokud je plán pro dítě ohrožující nebo je v rozporu s legislativou, vypracují odborníci plán náhradní.
- Nedostatečně vyjasněný záměr rodinné konference – při realizaci konference je nutné dbát na to, aby všichni zúčastnění znali všechny podrobnosti o situaci dítěte a nikdo nebyl uváděn v omyl. Není možné rodině zatajit plánované kroky (odebrání dítěte z rodiny, podání trestního oznámení, apod.), za takových podmínek nejsou schopni vytvořit adekvátní plán a zbytečně je vystavujeme marné práci.
- Vytvořený plán není plněn – za realizaci plánu odpovídá zadavatel. Stejně tak za posouzení, zda domluvené kroky vedly ke zlepšení situace dítěte. Toto je

nutné mít při následné práci s rodinou na paměti a připomínat domluvené závazky všem účastníkům konference.

- Předčasné ukončení konference – ve vzácných případech může dojít k předčasnému ukončení konference z důvodu agresivního chování některého z účastníků. Posléze je nutné zvážit, zda má smysl opětovně konferenci svolat a zda je nutné upravit některé podmínky, např. vyloučením napadajícího člena rodiny. (Pavlíková, Martínková a Ženíšková, 2015)

2.3 Fáze rodinné konference

Každá rodinná konference prochází několika jasně vymezenými fázemi, které jsou pro její úspěšný průběh důležité a mají v celém procesu svůj význam. Přeskočením nebo odbytím některé z fází se riskuje neúspěch konference nebo neuspokojivý průběh a následně i její výsledek. V celém procesu konference, od začátku až do konce je nutné, aby všichni aktéři znali svou úlohu a plnili zodpovědně jim dané úlohy. Zároveň je důležité po celou dobu důvěřovat rodině a nechávat co největší aktivitu na jejích členech.

Podnět k uspořádání rodinné konference/Návrh

V českém prostředí je navrhovatelem zpravidla pracovník OSPOD. Důvodem je především malé povědomí o existenci rodinných konferencí. Dá se očekávat, že pokud se metoda rodinných konferencí stane běžně využívaným nástrojem, budou návrhy k uspořádání podávat jak samotné rodiny, tak i další instituce jako například škola, praktický lékař apod.

Pavlíková, Martínková a Ženíšková uvádějí poznatek z praxe, kdy zdůrazňují, že konferenci je často nutné rodině nabízet opakovaně. Některé rodiny zprvu konferenci odmítaly, ale pokud pracovník opakovaně, citlivě a trpělivě opakoval přínosy, přistoupily na realizaci (Pavlíková, Martínková a Ženíšková, 2015).

Jak uvádí Horst, Joanknecht a Pagée, pro podání návrhu je nutné získat souhlas dotčených osob a je nezbytné ujistit se, že předloženému návrhu rozumí. Pokud rodina souhlasí, že je nutné pro zlepšení situace vypracovat určitý plán, a souhlasí s využitím metody rodinných konferencí, osloví navrhovatel administrátora, který pracuje v dané oblasti, a společně zváží vhodnost využití této metody. V případě odsouhlasení

administrátor vybere vhodného koordinátora a začne práce na přípravě konference (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010).

Některé organizace postupují v této fázi odlišně a v průběhu konference vůbec nevyužívají postavu administrátora. Jeho funkci zastává navrhovatel v roli klíčového pracovníka. Pro koordinátory, kteří pracují bez podpory administrátora, je proto kladen o to větší důraz na pravidelnou supervizi. Koordinátoři v těchto případech nebývají zpravidla z řad laiků, ale jsou zaměstnanci např. neziskových organizací, které poskytují službu rodinných konferencí.

Nejdůležitějšími body této fáze jsou tedy seznámení rodiny s metodou, získání jejich souhlasu a jasně formulovaná otázka, která bude v rámci konference řešena.

Příprava rodinné konference

Tato fáze je pro úspěch konference stěžejní a klade značné nároky především na koordinátora. Horst, Joanknecht a Pagée popisují princip přípravy takto: „*Koordinátor je v podstatě režisér nadcházející konference. Musí učinit vše pro to, aby RK byla úspěšná, a zajistit, aby rodina a její síť přijaly konferenci a plán jako svůj vlastní. Je třeba vynaložit úsilí, aby okruh účastníků konference byl co nejširší.*“ (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010, str. 24)

Důležitým bodem přípravy konference je oslovení případných účastníků. Jak uvádí Horst, Joanknecht a Pagée, koordinátor probere osobně s rodinou důležitost oslovení co nejširšího okruhu blízkých lidí a vysvětlí, proč je jejich příspěvek důležitý. Nejdříve se členů rodiny zeptá, zda chtějí zbytek rodiny a síť informovat sami, teprve po negativní odpovědi získá jejich souhlas k oslovení jím samotným. V tuto chvíli je nutné zorientovat se v rodině a její síti. Pomoci mohou otázky na to, koho zve rodina na narozeniny, kdo byl komu na svatbě apod. V každém případě je nutná vytrvalost, koordinátor se nesmí nechat odbýt odpovědí, že rodina „nikoho nemá“. Je dobré zkusit motivovat i ty členy sítě, kteří bydlí ve větší vzdálenosti od rodiny a mohou nabídnout pohled s jistým odstupem. Pokud by měla cesta představovat finanční překážku, je možné zvážit účast těchto osob na konferenci např. prostřednictvím telefonního hovoru, Skypu apod. Je také důležité připravit se na odpor zvaného účastníka, který je ve sporu s jiným členem rodiny. V tomto případě opakovaně připomínáme účel, za kterým se konference pořádá, jejich důležitost při řešení daného problému a snažíme se od dané

osoby zjistit, co by bylo potřeba zajistit, aby se konference byli ochotni zúčastnit. Úkolem koordinátora není ukončit starý spor, ale přesvědčit znesvářené osoby k aktuální spolupráci (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010). Pavlíková, Martínková a Ženíšková poukazují na zásadu stálého obrácení se na nukleární rodinu pro rady, jak dál postupovat a koho ještě oslovit. Zároveň koordinátor rodinu informuje, v jaké fázi domluvy s oslovenými je a kdo je ochotný se konference zúčastnit. Nesděluje však rodině informace o subjektivních stanoviscích a názorech pozvaných (Pavlíková, Martínková a Ženíšková, 2015). Dunovská doporučuje společné vytváření pozvánek s dětmi. Takto osobní pozvánky mohou zvyšovat motivaci pozvaných k účasti (Dunovská, 2015). Krom toho je samozřejmě nutné podrobné vysvětlení principu rodinných konferencí, důvodu setkání a důležitosti účasti. Toto by měl zajistit ve fázi přípravy koordinátor, ideálně v rámci osobního setkání s pozvaným. Pavlíková, Martínková a Ženíšková podotýkají: *„Ukazuje se, že právě osobní návštěva koordinátora u jednotlivých členů široké rodiny velmi výrazně zvyšuje pravděpodobnost jejich účasti na RK a usnadňuje ji. Dále eliminuje veškerá nedorozumění ohledně účelu konference.“* (Pavlíková, Martínková a Ženíšková, 2015)

Dalším důležitým bodem této fáze je příprava dítěte na konferenci. Zásadním okamžikem je souhlas dítěte s účastí na konferenci. Horst, Joanknecht a Pagée upozorňují, že dítě se někdy může zdráhat na konferenci přijít. V tomto případě je třeba zjistit důvody jeho přístupu a opakovaně mu osvětlit princip rodinné konference a důvod jejího konání. Společně se pak pokusit obavy dítěte překonat. V tuto chvíli již hraje významnou roli obhájce dítěte. Pokud se dítě ani přesto nerozhodne pro účast na konferenci, je dobré zajistit, aby bylo i přesto vyslyšeno – např. formou dopisu, audio/video nahrávky, obrázku apod. (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010).

Role dítěte je důležitá i v oblasti samotného plánování. Koordinátor s ním probere, koho chce na konferenci pozvat, kdo bude jeho obhájcem a co považuje za důležité, aby se na konferenci probralo. Dunovská shrnuje: *„Dítě, přiměřeně jeho věku a rozumovým schopnostem, je středem plánování RK, samo může určit, koho na „své“ rodinné konferenci chce mít, co chce ostatním sdělit a co mají účastníci vyřešit.“* (Dunovská, 2015, str. 28).

V rámci přípravy je dále nutné oslovit odborníky, jejichž účast považuje rodina za důležitou. Úkolem koordinátora je seznámit každého z odborníků s principy metody,

sdělit jim, co se od nich očekává a probrat s nimi základní informace o situaci. Horst, Joanknecht a Pagée podotýkají, že je vhodné probrat s odborníky dopředu, co budou rodině sdělovat a požádat je, aby nezmiňovali jen negativní kontext, ale řekli i něco pro rodinu pozitivního. Pro samotnou rodinu, by pak na konferenci neměly zaznívat vysloveně nové informace (měly by se objevit již při přípravě), vše by mělo být stručné, věcné a srozumitelné pro všechny přítomné. Rodina by měla mít možnost se sama rozhodnout, zda něco z nabízeného využije a neměla by cítit jakýkoliv tlak (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010).

Neméně důležité jsou při přípravě konference i praktické organizační záležitosti. Důležité je určit, kdy a kde se bude konference konat. Je třeba zvolit takový termín, aby vyhovoval co největšímu počtu účastníků, tedy byl ideálně v podvečer či o víkendu a aby byl znám dostatečně dlouho dopředu. S těmito časy mohou mít často problém odborníci či zadavatelé z OSPOD. Pavlíková, Martínková a Ženíšková poukazují na fakt, že jejich ochota účastnit se, může být mimo „úřední hodiny“ snížena. Důvodem k tomu může být i nedostatečná nebo dokonce žádná podpora takové účasti ze strany vedení. V tomto směru čeká metodu rodinných konferencí ještě trpělivé vyjednávání a vysvětlování (Pavlíková, Martínková a Ženíšková, 2015). Co se týče místa konání, tak vhodné je nalézt pokud možno neutrální půdu. Horst, Joanknecht a Pagée uvádí: „...místo by mělo být snadno dostupné a dostatečně velké pro všechny zúčastněné. Myslete též na hygienickou stránku věci. (...) Zajistěte, aby byla k dispozici druhá místnost, ve které se mohou účastníci radit v menší skupině. Pro děti může být obtížné vydržet celý soukromý čas – ve vedlejší místnosti mohou být k dispozici hry a další možnosti odreagování, včetně například sladkostí. Tyto požadavky lze splnit například v kulturním středisku, kostele nebo škole. RK by se neměla konat doma u žádného účastníka ani v kanceláři, ve které se poskytuje některá ze sociálních služeb. Je důležité nalézt neutrální půdu.“ (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010, str. 30)

Vhodné je také zajistit jídlo a pití pro všechny účastníky po celou dobu konání konference. V ideálním případě z vlastních zdrojů rodiny.

Samotná rodinná konference

V rámci každé rodinné konference by se měly objevit tři fáze, z nichž každá je stejně důležitá a nezbytná pro úspěšnou realizaci. Horst, Joanknecht a Pagée označují tyto fáze

jako Sdílení informací, Soukromý čas rodiny a Představení/Přijetí plánu. Předchází jim úvod, ve kterém koordinátor (ideálně spolu se členy rodiny) přivítá všechny účastníky a dojde k vzájemnému seznámení, pokud se pozvaní navzájem neznají. Koordinátor také představí sebe a vysvětlí, jakou úlohu v rámci konference zastává. Dále je řešeno, kdo zastává roli obhájce dítěte a co takto role obnáší, vyjasní se účel setkání a plán konference dle jednotlivých fází (viz výše). Důležité je také vysvětlit pravidla konference a ideálně je napsat a vyvěsit v místnosti tak, aby byla viditelná po celou dobu konference. Tato pravidla jsou: důvěrnost, vzájemné respektování názorů, každý má právo mluvit (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010). Dunovská doporučená pravidla ještě rozšiřuje:

- *„děláme všechno pro to, abychom pomohli dítěti,*
- *žádný názor není dobrý, nebo špatný – respektujeme každý názor,*
- *nikoho neobviňujeme, ale zaměřujeme se na budoucnost dítěte,*
- *nebudeme jiné urážet či fyzicky napadat,*
- *mluvíme v „já“ formě,*
- *porada trvá tak dlouho, jak potřebujeme,*
- *kdykoli může kdokoli z místnosti odejít.“* (Dunovská, 2015, str. 30-31)

Pokud je po takovémto úvodu všem jasné, co bude následovat a co se po nich žádá, začíná první fáze konference.

Sdílení informací

Jak uvádí Horst, Joanknecht a Pagée, cílem této fáze je přiblížení situace a důvodu konání konference. Dochází k formulaci otázky, kterou je potřeba v rámci konference vyřešit – tuto otázku je dobré opět napsat a viditelně vyvěsit. Pokud je přítomen odborník, sdělí v tuto chvíli rodině, jaké změny jsou potřeba. Aniž by navrhoval řešení, zmíní možnosti, které může rodina využít. Důležitým úkolem koordinátora, je v tuto chvíli ohlídat, aby nedocházelo k samotnému řešení problému. Taková diskuze má probíhat až v rámci soukromého porady rodiny (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010).

Dunovská předkládá seznam náležitostí, které by měl splňovat výsledný plán, a které je v této fázi vhodné s rodinou probrat. Plán rodiny:

- *„odpovídá na dané otázky,*

- *je pro dítě bezpečný,*
- *úkoly jsou srozumitelné a konkrétní,*
- *určuje, kdo úkoly provede,*
- *určuje, do kdy jednotlivé kroky určený člověk vykoná,*
- *obsahuje krizový scénář v případě nezdarů kroku stanoveného v „plánu rodiny“,*
- *stanovuje, kdy a jak dojde ke zhodnocení celého plánu.“ (Dunovská, 2015, str. 31)*

Soukromý čas rodiny

Druhá fáze konference představuje stěžejní část celého procesu. Rodina má v tuto chvíli všechny potřebné informace a údaje a může začít pracovat na vytvořeném plánu. Horst, Joanknecht a Pagée zdůrazňují úlohu koordinátora, který v tuto chvíli povzbudí rodinu, aby vytváření plánu věnovali dostatek času, a požádá, aby byl vypracovaný plán pro všechny přijatelný, byla vymyšlena realizace plánu tj. kdo má udělat co a kdy, aby bylo promyšleno, jak bude možné kontrolovat, zda plán funguje, zda je realizován a kdo bude tuto kontrolu provádět a co bude potřeba udělat ve chvíli, kdy bude plán nutné upravit. Následně rodině připomene, že mohou debatovat, jak dlouho chtějí a v případě potřeby mohou kdykoliv přivolat jak koordinátora, který zůstává po celou dobu na dosah, tak odborníky, kteří jsou k zastížení alespoň po telefonu (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010).

Na začátku této části opouštějí koordinátor a odborníci místnost a rodina zůstává o samotě. Ve chvíli, kdy dospěje rodina k výsledku, může koordinátora požádat o pomoc se sepsáním plánu.

Představení/přijetí plánu

Ve chvíli, kdy je plán hotový, jsou do místnosti opět přizváni koordinátor a většinou pracovník OSPOD, pokud byl v roli navrhovatele. Horst, Joanknecht a Pagée připomínají, že v tuto chvíli by měl být plán již v psané podobě, pokud tomu tak není, učiní tak koordinátor a ujistí se, že s takto zapsaným plánem všichni (včetně dětí) souhlasí – později již není možné úpravy provádět. Jde-li v případě rodiny o povinnou intervenci, okomentuje plán též sociální pracovník, který má rodinu v péči – plán by měl bezpodmínečně přijmout, pokud nepředstavuje riziko pro děti, neodporuje zákonům

a splňuje základní podmínky, které byly na začátku určeny (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010).

Na závěr dochází k podpisu plánu všemi zúčastněnými, plán se ofotí a následně rozešle. Dunovská uvádí seznam osob, kterým je dobré plán zaslat: dítěti (úměrně věku je nutné plán i vysvětlit), rodičům dítěte, každému, kdo se podílí na naplňování plánu a dalším osobám, na kterých se koordinátor s rodinou dohodne - zpravidla nepřítomným osobám a zapojeným odborníkům (Dunovská, 2015).

Naplňování plánu

Jak uvádí Horst, Joanknecht a Pagée, již v rámci konference dochází k vyřešení otázky, jak proběhne kontrola realizace plánu a kdo ji provede. Koordinátor s rodinou probere, kdy bude hodnocení provedeno, kdo se setkání zúčastní a kdo jej zorganizuje. Zároveň zdůrazní, že on již přítomen nebude. Pouze rodinu tři měsíce od konání konference kontaktuje s dotazem, zda plán funguje. Jiný kontakt koordinátora s rodinou již neprobíhá a je zároveň nežádoucí. Pokud rodina koordinátora nadále kontaktuje, měl by je odkázat na vytvořený plán a příslušné organizace sociální péče (Horst, Joanknecht a Pagée, 2015).

Osobou, která rodinu provází při plnění plánu, je klíčový pracovník, uvádí Dunovská. Jedná se většinou o pracovníka OSPOD a zároveň osobu, která konání konference navrhla. Pokud plnění plánu selhává zásadním způsobem nebo dojde k výraznému zvratu v situaci, může opakovaně podat návrh na svolání nové rodinné konference, nebo využít jiné nástroje (Dunovská, 2015).

Cílem druhé kapitoly bylo vymezení situací, ve kterých je možné metodu využít a představení rizik, které se s jejím aplikováním pojí. Dalším důležitým tématem bylo podrobné představení samotného průběhu realizace konference. Realizace rodinné konference se skládá ze čtyř fází, kterými jsou návrh k uspořádání RK, příprava RK, samotný průběh RK a naplňování plánu. Samotný průběh konference lze dále členit na sdílení informací, soukromý čas rodiny a přijetí plánu. Důležitost této kapitoly ve vazbě k výzkumnému cíli byla v dokonalé orientaci v metodice nástroje. Tyto znalosti byly využity při analýze rozhovorů s respondenty.

3 Rodinné konference v kontextu ambivalence sociální práce

Jak uvádí Janebová, Kappl a Smutek, jedinečnost sociální práce spočívá v neustálém balancování mezi pomocí a kontrolou (Janebová, Kappl a Smutek, 2008). Pro sociálního pracovníka je důležité umět rozpoznat, zda klientovi poskytuje pomoc či kontrolu a přizpůsobit svému rozhodnutí i metodu, kterou pro práci s klientem zvolí. Toto uvědomění bylo jedním ze zkoumaných jevů v rámci výzkumu. Z tohoto důvodu považují za důležité vymezení problematiky v teoretické části práce. Obsahem kapitoly je zhodnocení metody rodinné konference z pohledu dilematu pomoci či kontroly, principu držitele problému a zplnomocňování klienta.

Mám za to, že jedním ze současných trendů sociální práce je pojmání klienta jako sobě rovného a přebírání kontroly v neodůvodněných případech ustupuje do pozadí. Metoda rodinných konferencí tak může být sociálním pracovníkům dobrým pomocníkem, jak tomuto trendu dostát.

3.1 Pomoc nebo kontrola

Výkon sociální práce s sebou nese nemalé nároky na pracovníka, který zvažuje během své činnosti s klientem možné způsoby, jak situaci řešit. Úlehla uvádí: *„Cokoliv, co pracovník v rámci své profese udělá, patří do jedné nebo druhé kategorie: Buď klientovi pomáhá, nebo jej kontroluje. Obojí patří to „technické“ vybavení pracovníka, obojí je potřebné a má své místo, obojí jsou profesionální způsoby práce a obojí se vyskytuje v průběhu rozhovoru s klientem. Vykonává-li například pracovník dozor nad dodržování práv dítěte, nebrání to, aby současně nabízel pomoc zaměřenou na posílení rodiny.“* (Úlehla, 2005, str. 20)

Pohled zaměřený konkrétně na pozici sociálních pracovníků v rámci OSPOD nabízí Pemová a Ptáček (pojem pomoc je v tomto případě nahrazen pojmem podpora): *„...kategorii KONTROLA reprezentuje policie, zatímco v kategorii PODPORA je představována profesí psychoterapeuta. Práce OSPOD se tak nachází uprostřed této škály a při výkonu ochrany dětí kombinuje prvky kontroly a podpory (podle fáze spolupráce s rodinou, míry ohrožení dítěte, formální role OSPOD – úřední nebo soudní dohled).“* (Pemová, Ptáček, 2012, str. 34)

Metoda rodinných konferencí je přístupem, který na nabízení pomoci staví (ačkoliv ne bez výhrad). Vychází z toho, že nejdříve je nutné dát rodině šanci, aby svou situaci zvládla vyřešit svépomocí, bez závažnějšího zásahu zvenčí, bez toho, aby nad jejím osudem převzal kontrolu někdo jiný. Aby byl tento přístup možný, je nutné přistupovat ke klientovi jako ke svému partnerovi a nestavět se do role experta, tedy toho, kdo má nad klientem převahu. Dunovská popisuje tento přístup následujícím způsobem: *„Jednání s rodinou v rámci rodinných konferencí vnáší do sociální práce jedinečný rozměr pojetí klienta jako jednoznačného partnera odborníků, který má možnost určovat směr života své rodiny při vědomí jasně daných hranic. V atmosféře přetrvávající kontroly, rad a příkazů jde o velmi výrazný posun v řešení situace rodin, které jsou ohroženy, či je ohroženo dítě v jejich středu.“* (Dunovská, 2015, str. 11)

Základním stavebním kamenem rodinných konferencí je dobrovolnost, což potvrzuje Dunovská upozorněním, že využití rodinné konference by mělo být vnímání jako právo rodiny vyřešit si svůj problém vlastní cestou a ne jako povinnost či mechanický nástroj (Dunovská, 2015). Jedná se o metodu, ke které sociální pracovník sáhne na základě vzájemné dohody s klientem. V tomto ohledu se potvrzuje vnímání metody jako způsobu nabízení pomoci. Úlehla jako pomoc označuje takový způsob práce, kdy se situace řeší tak, jak si přeje klient. Pracovník mu nabídl možné způsoby, ze kterých klient zvolil ten, který mu vyhovuje. O kontrolu pak jde v případě, kdy postup volí pracovník na základě své domněnky, že právě tato volba je pro klienta ta správná. Z pohledu klienta je nabízení pomoci důkazem, že jej bereme jako sobě rovného. Ve chvíli, kdy za něj rozhodujeme a přebíráme nad ním kontrolu, stavíme jej automaticky do podřízené pozice (Úlehla, 2005). A právě tento princip je u rodinných konferencí tolik důležitý. Rozhodnutí ke konferenci musí být naprosto dobrovolné, ke klientovi přistupujeme ve všech fázích konference jako k sobě rovnému a rozhodnutí necháváme v co nejvyšší možné míře na klientovi a jeho rodině. Nespornou výhodou je v tomto ohledu předání rodiny nestrannému koordinátorovi, který není zatížen institucionálně přidělenou mocí a je pro něj snazší navázat s rodinou vztah, který nebude ovlivněný mocenskou převahou. Kopřiva popisuje tento stav takto: *„Sociální pracovník oddělení péče o děti může za určitých okolností odebrat dítě z rodiny a umístit je v ústavním zařízení. (...) Čím více může pomáhající rozhodovat o věcech, které pro potřebného znamenají praktickou výhodu nebo újmu, tím složitější podmínky má pro to, aby se stal*

partnerským konzultantem v emočních a vztahových aspektech jeho problému. (Kopřiva, 1997)“

Horst, Joanknecht a Pagée podotýkají, že pro sociální práci přináší model rodinných konferencí posun ve způsobu myšlení, jak nahlížet na klienty. Těžko můžeme očekávat, že se klient bude cítit jako rovnocenný partner, přichází-li za pracovníkem v roli žadatele o pomoc. Metoda rodinných konferencí posouvá pracovníky v pohledu na klienty do té fáze, kdy si uvědomují, že klienti by měli být bráni jako občané, kteří mohou potřebovat služby, které jejich organizace nabízí (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010).

3.2 Princip držitele problému

Při používání metody rodinných konferencí je důležité mít na paměti, kdo je v dané situaci držitelem problému. Úlehla popisuje tuto problematiku skrze přijatelné a nepřijatelné způsoby chování klienta. Přijatelné způsoby chování dále rozděluje na ty, které jsou bezproblémové pro všechny zúčastněné, a na ty, které činí klientovi potíže a chce je proto řešit. Ty způsoby, které sociální pracovník označil jako nepřijatelné, pak způsobují problém společnosti a nutnost řešit je pociťuje pracovník. Na základě tohoto vysvětlení pak můžeme určit, kdo je držitelem problému. U kategorie přijatelných způsobů chování, které ale klient touží změnit, hovoříme o klientovi jako o držiteli problému. U kategorie nepřijatelného způsobu chování je pak držitelem problému pracovník (Úlehla, 2005).

Toto členění dále rozšiřuje Musil. Zaměřuje se na ten způsob chování, který Úlehla označuje jako nepřijatelný. Zatímco Úlehla kategorii dále nedělí a označuje u všech problémů tohoto rázu jako držitele problému pracovníka, Musil popisuje variantu, kdy chování spadá do kategorie nepřijatelných a jako problém vnímá tento fakt též klient. V tomto případě jsou držiteli problému oba a je nutné se dále zabývat důvody, které vedou k tomuto postoji. Shodují-li se na důvodech, stává se držitelem problému klient, jsou-li však důvody rozdílné, je držitelem problému pracovník, který tento problém dále řeší. Vyřeší-li se během intervence též problém klienta, stane se tak spíše díky nezamýšlenému efektu jeho postupu (Musil, 2004).

Rodinné konference poskytují možnost řešení obou výše uvedených variant. Je-li držitelem problému klient, je řešení čistě v režii rodiny. V případě, kdy je držitelem problému pracovník, je nutné nastavit rodině základní podmínky, které musí ve vytvořeném plánu dodržet, a při přijímání plánu dohlédnout, zda je takto nastavený plán pro pracovníka, jako držitele problému, přijatelný. Horst, Joanknecht a Pagée přesto upozorňují, že i v těchto případech musí sociální pracovník *„bezpodmínečně přijmout vytvořený plán, ledaže by se ukázalo, že plán představuje riziko pro děti, odporuje zákonům nebo nesplňuje minimální podmínku formulovanou na začátku konference* (Horst, Joanknecht a Pagée, 2010, str. 40). V tuto chvíli je nutné si uvědomit, že jsme se odchýlili od poskytování pomoci a nad klientem přebíráme i určitou míru kontroly.

Ať už je držitelem problému kdokoliv, měli bychom mít na paměti, že expertem na daný problém je vždy rodina sama. Úlehla uvádí: *„Klient nejlépe ví, co je jeho problém. Mívá ovšem často odjinud nacvičenou představu, že musí pracovníkovi svůj problém co nejlépe a nejdůkladněji popsat, aby mu pomohl najít správné řešení. Popisováním problému lze zaplnit hodiny času a stránky spisů. Jsem přesvědčen, že sebedůkladnější popis problému vede pouze k nepřesnému zmapování jednoho z možných výkladů toho, co bylo. Pro popisu problému je expertem na jeho obsah klient (Úlehla, 2005, str. 78).“* Právě této síly se snaží naplno využít metoda rodinných konferencí. Je-li expertem na problém rodina, je velmi efektivní, využije-li tento fakt k tomu, aby svůj problém i vyřešila.

3.3 Zplnomocňování klienta

Metodu rodinných konferencí lze úspěšně využít též ke zplnomocnění klientů. Úlehla uvádí, že klient je zplnomocňován v tom, co dělá dobře a co se mu daří. Pracovník mu tím dává najevo, že spoléhá na jeho schopnosti a zkušenosti a dává mu plnou moc je využívat. Zplnomocňující přístup vychází z přesvědčení, že klient potřebuje zažít co největší pocit vlastní kontroly nad svým životem (Úlehla, 2005). Z tohoto pohledu je metoda rodinných konferencí ideálním nástrojem.

Úlehla dále uvádí přehled předpokladů, které je potřeba přijmout, abychom mohli hovořit o zplnomocňování klientů. Tyto předpoklady lze úspěšně aplikovat na metodu rodinných konferencí:

- Klient chce spolupracovat → podmínkou rodinné konference je naprosto dobrovolná účast rodiny.
- Víra v klientovu schopnost rozpoznat, co je pro něj dobré → důvěru v rodinu musí po celou dobu procesu konference projevovat všechny osoby, které přichází s rodinou do kontaktu, především pak koordinátor.
- Předpokládáme, že klient je řešení svých problémů schopen a již tak činil v minulosti → tento předpoklad je v metodě rodinných konferencí posílen skutečností, že o řešení problémů rozhoduje co největší množství lidí. Lze tedy využít více zdrojů, pokud klient sám není schopen situaci řešit
- Cíle určuje a specifikuje klient → jedná se o důležitý bod celé konference, rodina určuje, co je bude v rámci konference řešit a následný plán vytváří taktéž bez zásahu zvenčí. Výjimku tvoří případy, kdy na vytvořený plán dohlíží sociální pracovník, z důvodu povinné intervence.
- Klient je expert na svůj život, on je ten chytrý → opět základní charakteristika rodinné konference. Při hledání řešení by odborník neměl být správně ani přítomen.
- Užitečnost kontaktu a jeho ukončení určuje klient → rodina sama rozhoduje jak dlouho bude konference probíhat, čas určený k nalezení řešení a sestavení plánu by neměl být nijak omezen či ohraničen. (Dunovská, 2015; Horst, Joanknecht a Pagée, 2010; Úlehla, 2005)

Pro práci sociálního pracovníka je důležitá neustálá reflexe, zda klientovi nabízí pomoc, či nad ním přebírá kontrolu. Této reflexi jsem podrobila i metodu rodinných konferencí a zaměřila jsem se též na princip držitele problému a zplnomocnění klienta. Informace uvedené v této kapitole slouží zároveň jako teoretický podklad pro jednu z výzkumných otázek (VO3) uvedených v empirické části práce.

4 Situace v České republice

Rodinné konference jsou v České republice relativní novinkou a jsou považovány za jeden z moderních přístupů sociální práce. V rámci pilotního projektu MPSV proběhl první pokus o plošné zavedení této metody s cílem vyškolit jak sociální pracovníky OSPOD, tak koordinátory a administrátory, kteří konference přímo realizovali. Bližší představení projektu je obsahem této kapitoly, vč. dosavadních dosažených výsledků a nastínění výhledu do budoucna. Tento projekt je pro zavedení metody rodinných konferencí v České republice vzhledem ke svému rozsahu zásadní, a proto považuji jeho bližší představení za důležitou část mé práce.

Před tímto projektem figurovaly rodinné konference v českém prostředí pouze okrajově prostřednictvím několika neziskových organizací, které je nabízely jako jednu z metod sociálně-aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. Nejvýznamnější zkušenosti zaznamenala organizace Amalthea z.s., která s touto metodou pracuje od roku 2012 a vydala i vlastní metodiku.

4.1 Pilotní projekt MPSV

Metoda rodinných konferencí byla v České republice pilotována v rámci projektu MPSV „Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny.“ Tento projekt byl zaměřen na systémovou změnu zajišťování péče o ty rodiny a děti, které jsou sociálně vyloučené, nebo jim sociální vyloučení hrozí, a ty, na které je zaměřena pozornost sociálně právní ochrany. Cílem projektu bylo umožnění zapojení rodin do ekonomického, sociálního a kulturního života společnosti a zvýšení jejich uplatnitelnosti na trhu práce. K dosažení cílů bylo potřeba optimalizovat řízení a financování systému péče o ohrožené děti, standardizaci systému a sjednocení přístupů a postupů pro práci s touto cílovou skupinou. Dále bylo potřeba pracovat na zvýšení profesní úrovně pracovníků. Projekt se skládal z následujících aktivit: Návrh optimalizace řízení a financování, Vytvoření a pilotní ověření standardů kvality, Vytvoření a pilotní ověření nástrojů pro práci v systému péče o ohrožené děti a rodiny, Podpora rozvoje služeb, Podpora pěstounské péče, Rodinné konference, Vytvoření vzdělávacích programů, Doprovodné aktivity, Národní kampaň „Právo na dětství“. Tento projekt skončil k 31.12.2015. (Právo na dětství, 2013)

Pilotní projekt metody rodinných konferencí probíhal v období od jara 2014 do podzimu 2015. Do procesu bylo zapojeno osm krajů České republiky, konkrétně kraje Jihomoravský, Královehradecký, Moravskoslezský, Olomoucký, Pardubický, Středočeský, Ústecký a kraj Vysočina. Spolupráce probíhala s 35 pracovišti OSPOD, v rámci kterých bylo vyškoleny 57 pracovníků. Dále bylo vyškoleny 57 koordinátorů, ze kterých se do projektu aktivně zapojilo 47 z nich, a 7 administrátorů (Jirásek, Ženíšková a Pavlíková, 2015).

4.2 Dosavadní výsledky

Vzhledem k tomu, že diplomová práce vznikala v průběhu pilotního projektu a velmi krátce po jeho ukončení, byla jediným dostupným zdrojem ke zjištění dosavadních výsledků. Evaluační analýza pilotního projektu rodinných konferencí. Tato analýza vychází z dat získaných k červenci 2015, v některých případech k říjnu 2015. Uvádí, že za cca rok a půl projektu (údaj k říjnu 2015) bylo uskutečněno 26 rodinných konferencí, kterých se účastnilo 244 rodinných účastníků a 55 odborníků. V průběžných statistikách k červenci 2015 bylo uváděno 50 poptaných rodinných konferencí, z nichž bylo 17 uskutečněno, 22 zastaveno v průběhu přípravy a 11 bylo právě v procesu (Jirásek, Ženíšková a Pavlíková, 2015).

Zhodnocení projektu slovy ředitelky odboru ochrany práv dětí Ministerstva práce a sociálních věcí, Mgr. Kateřiny Šlesingerové, je následující: „*Ukazuje se, že tato metoda je velmi úspěšná. Je patrné, že řešení, které ty rodiny hledají a nacházejí, snáze přijímají a jsou motivované ho realizovat. Aktivizují širší okolí dítěte k nabídce a realizaci pomoci. Řešení bývá efektivní, pro dítě často citlivější a mimochodem také zpravidla méně nákladné, než kdyby bylo třeba zasáhnout z úrovně odborníků.*“ (Šlesingerová, 2015)

4.3 Výhled do budoucna

Vzhledem k tomu, že pilotní projekt rodinných konferencí byl ukončen ke konci roku 2015, neuběhla zatím dostatečně dlouhá doba na posouzení, jakým směrem se tato nová metoda bude vydávat dál.

Dle autorů Pavlíkové a Zákory jsou možné v podstatě dvě cesty. První z nich je vznik celostátního subjektu, který by byl v pozici centrálního organizátora rodinných konferencí pro celou Českou republiku. Z tohoto místa by byli řízeni administrátoři pro jednotlivé kraje a tento subjekt by organizoval související aktivity jako je vzdělávání, supervize, nábor nových pracovníků, finanční řízení apod. Výhodou této cesty by byla jednotnost v postupech a snazší zavádění rodinných konferencí v rámci republiky. Nevýhodou je pak nejasné finanční zajištění takové organizace (Pavlíková a Zákora, 2015). Inspirací pro tuto variantu může být nizozemský model, který má za sebou již více než 15 let zkušeností, přes deset tisíc uspořádaných konferencí a databázi více než osmi set proškolených koordinátorů (Pagée, 2014).

Druhou variantou, dle Pavlíkové a Zákory, je rozčlenění systému realizace rodinných konferencí na menší územní celky. Kompetence by pak převzal například kraj či obec. Organizační zajištění by pravděpodobně přešlo na administrátory, kterým by se tímto rozšířila jejich pravomoc, a tito pracovníci by byli zaměstnáni místními organizacemi, neziskovými organizacemi nebo třeba krajským úřadem. Tato varianta má výhodu ve větší flexibilitě a možnosti reagovat na místní potřeby regionu, jako nevýhoda pak může být vnímána odlišnost jednotlivých metodických postupů v různých krajích. Tento fakt lze ale z určitého pohledu brát i jako potenciální výhodu, jelikož může přinést metodě větší pestrost (Pavlíková, Zákora, 2015).

Aktuální situace v České republice je taková, že pilotní projekt byl ukončen a je otevřena cesta pro neziskové organizace, které by mohly rodinné konference realizovat. Pavlíková, Martínková a Ženíšková uvádějí: „*Na podzim roku 2015 byly zkušenosti a výstupy z projektu prezentovány neziskovým organizacím po celé republice. Organizace, které projevíly zájem, měly možnost být v metodě proškoleny více do hloubky, aby mohly realizaci rodinných konferencí převzít.*“ (Pavlíková, Martínková a Ženíšková, 2015, str. 9)

Cílem této kapitoly bylo vyložit aktuální postavení metody rodinných konferencí v České republice. Zabývala jsem se nejdůležitějším projektem, který byl v této oblasti doposud realizován a bylo provedeno jeho základní vyhodnocení. Závěrem byly prezentovány možnosti využívání metody v českém prostředí v budoucnu. V kontextu výzkumu považuji význam kapitoly za důležitý z hlediska zasazení metody do

souvislostí s aktuální situací a taktéž jako teoretický podklad pro výzkumnou otázku VO4.

5 Empirická část

Tato část mé práce byla zaměřena na představení a zhodnocení výzkumu provedeného v rámci tvorby diplomové práce. Obsahem kapitoly je vymezení výzkumného cíle, představení výzkumné strategie a metody získávání dat včetně zdůvodnění tohoto výběru, dále popis organizace výzkumu a charakteristika souboru respondentů a v závěru pak výsledky výzkumu a jejich shrnutí.

5.1 Výzkumný cíl

Výzkumným cílem diplomové práce bylo zhodnocení **přínosů metody rodinných konferencí pro sociální práci**. Jelikož se v České republice jedná o relativně novou metodu, domnívám se, že tento výzkum může přinést zajímavé postřehy pro další využívání metody v praxi. Zároveň může posloužit jako podklad pro organizace, které by využití metody zvažovaly a chtěly by získat další informace. Důležité je též zmínit, že výsledkem práce není zjištění objektivních dopadů na klienty, ale analýza postojů a názorů konkrétních odborníků, kteří s metodou pracují.

K naplnění výzkumného cíle byly určeny čtyři dílčí výzkumné otázky (dále VO). Tyto otázky byly vytvořeny tak, aby zobrazovaly různé úhly pohledu na přínosy metody očima odborníků, kteří již měli s metodou osobní zkušenost. Pro zodpovězení výzkumných otázek jsem využila dvě skupiny respondentů, a to sociální pracovníky/pracovnice a přímé realizátory konferencí, tj. administrátory a koordinátory.

VO1: Jaké je zhodnocení silných a slabých stránek a potenciálu metody?

První výzkumná otázka byla vytvořena s cílem ověřit, zda silné stránky metody převažují ty slabé. Dalším aspektem byla snaha zjistit, jestli je metoda perspektivní z pohledu jejího dalšího potenciálu. Obě tato hlediska považuji za vypovídající ve vztahu k vyhodnocení přínosů metody.

VO2: Jak jsou naplňovány podmínky efektivity při využívání metody?

Aby bylo možné hovořit o přínosech metody, považuji za důležité vymezit určité podmínky, za kterých se dá hovořit o jejím efektivním využívání. Z pohledu respondentů ze skupiny sociálních pracovníků/pracovnic lze jako určitý ukazatel použít jedno ze základních pravidel metody, a to její využití v co nejranější fázi spolupráce

s klientem. Z hlediska efektivity je tento moment pro metodu velmi důležitý, jelikož pro úspěch konference je zásadní, aby předcházela ostatním druhům intervence ze strany institucí.

Z pohledu realizátorů je pro efektivní využívání metody důležitá určitá angažovanost sociálního pracovníka/pracovnice. Vzhledem k tomu, že v současné situaci v České republice je OSPOD téměř výhradní institucí, která vytipovává rodiny, u kterých by bylo vhodné rodinnou konferenci uspořádat, považují jejich zájem pro efektivní využívání metody za velmi podstatný.

VO3: Jakou pozici zaujímá metoda v kontextu ambivalence sociální práce?

Reflexi dilematu pomoci a kontroly považují za důležité v každém okamžiku výkonu sociální práce. Aby byla metoda přínosem, je důležité uvědomovat si, v jakém vzájemném vztahu jsou jednotliví aktéři. Metoda rodinných konferencí staví na zplnomocňování klientů a vracení kompetencí zpět rodině, proto mě zajímalo, zda respondenti vnímali celý proces jako nabízení pomoci nebo jako způsob kontroly klienta.

VO4: Jaká je očekávaná budoucnost metody v České republice?

Z hlediska posouzení zda je metoda pro sociální práci přínosem, považují jako určitou vypovídající hodnotu zamyšlení respondentů nad budoucností rodinných konferencí v České republice. Zjišťovala jsem proto jejich názor na otázku, jakou pozici u nás zaujme tato metoda v systému sociální práce s rodinou.

Transformaci hlavního cíle výzkumu na tazatelské otázky lze zobrazit následovně:

Tabulka 1: Transformace hlavního cíle do tazatelských otázek (zdroj vlastní)

Hlavní cíl	Výzkumná otázka	Tazatelská otázka	Zdroj zjištění
Jaký je přínos rodinné konference pro sociální práci?	Jaké je zhodnocení silných a slabých stránek a potenciálu metody?	Jaké silné stránky spatřujete ve využívání RK?	sociální pracovník/pracovnice + realizátoři RK (administrátoři, koordinátoři)
		Jaké slabé stránky spatřujete ve využívání RK?	
		Jaký další nevyužitý potenciál mohou podle vás RK přinést?	
	Jak jsou naplňovány podmínky efektivity při využívání metody?	V jaké fázi spolupráce s klientem přistupujete k využití RK?	sociální pracovník/pracovnice
		Jaký je zájem o využívání RK ze strany sociálních pracovníků?	realizátoři RK (administrátoři, koordinátoři)
Jakou pozici zaujímá metoda v kontextu dilematu pomoci a kontroly?	Vnímáte celý proces jako nabízení pomoci nebo jako způsob kontroly klienta a proč?	sociální pracovník/pracovnice + realizátoři RK (administrátoři, koordinátoři)	
Jaká je očekávaná budoucnost metody v České republice?	Jakou pozici podle vás zaujmou RK v systému sociální práce s rodinou v budoucnosti?	sociální pracovník/pracovnice + realizátoři RK (administrátoři, koordinátoři)	

5.2 Výzkumná strategie a metoda získávání dat

Jako výzkumnou strategii jsem zvolila **kvalitativní metodu**. Hlavním důvodem tohoto rozhodnutí byla možnost detailního seznámení se s konkrétními názory aktérů, kteří mají se zkoumanými RK osobní odbornou zkušenost.

Kvalitativní výzkumnou strategii lze popsat definicemi mnoha autorů, z nichž vybírám tuto: „Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém

vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007).

Hendl (Hendl, 2012, str. 51-52) popisuje soubor hlavních charakteristik kvalitativního výzkumu, na základě prací více autorů, kteří se touto problematikou zabývali (Miles a Creswell, Huberman, Bogdan, Biklen) takto:

- „Kvalitativní výzkum se provádí pomocí delšího a intenzivního kontaktu s terémem nebo situací jedince či skupiny jedinců. Tyto situace jsou obvykle banální nebo normální, reflektující každodennost jedinců, skupin, společností nebo organizací.
- Výzkumník se snaží získat integrovaný pohled na předmět studie, na jeho kontextovou logiku, na explicitní a implicitní pravidla, která fungují v dané oblasti.
- Používají se relativně málo standardizované metody získávání dat. Hlavním instrumentem je výzkumník sám. Typy dat v kvalitativním výzkumu zahrnují přepisy terénních poznámek z pozorování a rozhovorů, fotografie, audio a videozáznamy, deníky, osobní komentáře, poznámky, úřední dokumenty, úryvky z knih a všechno to, co nám přibližuje všední život zkoumaných lidí.
- Výzkumníci se snaží o izolování určitých témat, projevů a datových konfigurací. Obvykle je však ponechávají co nejdéle v kontextu ostatních dat.
- Hlavním úkolem je objasnit, jak se lidé v daném prostředí a situaci dobírají pochopení toho, co se děje, proč jednají určitým způsobem a jak organizují své všednodenní aktivity a interakce.
- Data se induktivně analyzují a interpretují. Kvalitativní výzkumník nesestavuje ze získaných dat skládanku, jejíž konečný tvar zná, spíše konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu sběru a poznávání jeho částí. Výzkumník ve svém hledání významů a snaze pochopit aktuální dění vytváří podrobný popis toho, co pozoroval a zaznamenal. Snaží se nevynechat nic, co by mohlo pomoci vyjasnit situaci.“

Data pro výzkum byla získávána metodou **polostrukturovaných rozhovorů**. Tato metoda byla zvolena pro její pružnost a zároveň jistotu, že budou zodpovězeny všechny podstatné otázky. Hendl tento typ rozhovoru charakterizuje následujícím popisem:

„polostrukturované dotazování, jež se vyznačuje definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání informací.“ (Hendl, 2007, str. 164). Tento typ dotazování označuje Hendl též jako rozhovor pomocí návodu (kdy tímto návodem je seznam otázek či témat, která je třeba probrat). Jeho výhody jsou následující:

- Možnost přizpůsobovat formulace otázek podle situace
- Možnost vést rozhovor strukturovaněji, což následně ulehčí vyhodnocení
- Pomáhá udržet zaměření rozhovoru a zároveň dovoluje dotazovanému uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti (Hendl, 2007)

Data získaná pomocí rozhovorů byla transkripcí převedena do textové podoby a následně dále zpracována. Na proces transkripce byl kladen velký důraz, aby nedošlo ke znehodnocení získaného materiálu, jak uvádí Miovský: „*Transkripce má pro výzkum značný význam a jejím prostřednictvím lze např. zbytečně přicházet o cenná data, zkreslovat data, ale také posílit interpretační bázi atd.*“ (Miovský, 2006, str. 205) Tomuto znehodnocení byla snaha předejít opakovanou kontrolou transkripce. Pro praktické vypracování byla vytvořena šablona, do které byl přepis rozhovorů vyhotoven a podroben **redukci prvního řádu** – vzhledem k tomu, že pro zpracování výzkumu byla podstatná téměř výhradně obsahová složka výpovědi, bylo provedeno očištění dat od dílčích projevů řeči. Miovský o redukci prvního řádu pojednává následovně: „*Techniku redukce prvního řádu používáme zejména tam, kde nepracujeme s dílčími projevy mluveného slova (pauzy, různé zvuky atd.), ale pouze s obsahem. Nejjednodušší formou redukce prvního řádu je vynechávání všech částí vět, které nesdělují nějakou identifikovatelnou explicitně vyjádřenou informaci. Vynecháváme tedy různé zaznamenané zvuky, slova tvořící pouze tzv. slovní vatu atd. Text dále bývá očištěn od výrazů, jejichž přítomnost spíše narušuje plynulost a které samy nenesou žádnou další informaci.*“ (Miovský, 2006, str. 210)

Následně byla upravená data podrobena kódování tak, aby je bylo možné zpracovat a vyhodnotit. Kódování bylo zaměřeno na označení tematických celků. Takto identifikované celky byly posléze vyhodnoceny prostřednictvím **metody vytváření trsů a metodou kontrastů a srovnávání**.

Metoda vytváření trsů byla využita pro seskupení výroků jedinců do skupin dle vzájemného tematického překryvu. Jak uvádí Miovský: „*Metoda vytváření trsů slouží*

obvykle k tomu, abychom seskupili a koceptualizovali určité výroky do skupin, např. dle rozlišení určitých jevů, místa, případů atd. (...) Společným znakem takového trsu může být například tematický překryv, tj. když vyhledáváme ve výrocích osob všechny takové pasáže, které se týkají jednoho úzce ohraničeného tématu.“ (Miovský, 2006, str. 221)

Metoda kontrastů a srovnávání následně dopomohla k porovnání názorů ve výpovědích respondentů dle jejich pozice v systému RK. Opět využijí charakteristiku Miovského: *„Kontrastování je velmi důležitá technika, potřebujeme-li od sebe lépe odlišit například dvě identifikované kategorie a upozornit na rozdíly mezi nimi, přestože mají zároveň mnoho společného.“ (Miovský, 2006, str. 223)*

5.3 Organizace výzkumu a charakteristika souboru respondentů

Rozhovory s respondenty probíhaly telefonicky, a to především z toho důvodu, že vybraní respondenti byli rozmístěni na území celé České republiky a osobní setkání s každým z nich by bylo velmi nákladné a i časově náročné. Jak uvádí Miovský (Miovský, 2006), tento způsob vedení rozhovoru přináší výhody především v otázce ušetření nákladů na cestování a pobyt v terénu a dále možnost získání dat od osob, které by se jinak do výzkumu nezapojily. Tento fakt hrál taktéž významnou roli, jelikož všichni zapojení respondenti byli značně časově zaneprázdněni a forma rozhovoru pomocí telefonu tak zjednodušila organizační provedení. Rozhovor bylo možné provést i v pozdních večerních hodinách případně neplánovaně v okamžiku, kdy se respondentovi uvolnil nečekaně denní rozvrh. Miovský dále upozorňuje na okolnosti, které mohou být při telefonním rozhovoru limitující. Vychází z práce autorek Sturgessové a Hanrahanové, které zmiňují vliv tematické citlivosti: *„U témat, která jsou citlivá tím, že se při nich účastník cítí trapně, může užitím telefonního interview dojít ke zlepšení kvality dat ve srovnání s klasickým interview. Naopak u témat, která jsou pro účastníky emočně bolestivá a těžká, se jeví výhodnější užití metody tváří v tvář.“ (Miovský, 2006, str. 156).* V případě prováděného výzkumu bylo toto hledisko naplněno u kritických odpovědí, které se ve více odosobněné podobě telefonického rozhovoru sdělovaly snáze. Taktéž pocit anonymity byl u telefonního rozhovoru vyšší. Všechny rozhovory byly nahrávány pomocí mobilní aplikace a následně byl zhotoven přepis rozhovoru, který byl dále vyhodnocován. Rozhovory proběhly v měsících prosinec 2015 a leden 2016.

Respondenti byli dopředu osloveni, zda by byli ochotni zúčastnit se výzkumu za účelem tvorby diplomové práce. Celkem bylo osloveno a požádáno 14 osob, z nichž 8 s realizací souhlasilo. Výběr oslovených osob byl proveden na základě doporučení a osobních kontaktů jednoho ze zapojených odborníků – v kontextu kvalitativní strategie jej lze označit jako tzv. gatekeepera, kterého Hendl popisuje jako: „osobu umožňující výzkumníkům pobyt v terénu a přístup k zajímavým jedincům a skupinám.“ (Hendl, 2007, str. 152).

Celkem jsem provedla rozhovor s 8 osobami. Jednalo se o 6 žen a 3 muže ve věku 26-45 let, různých profesí, různého vzdělání a s různými lokalitami bydliště. Vzhledem k malému počtu osob, které byly zapojeny do pilotního projektu MPSV (viz kapitola 3.1), neuvádím bližší specifikace jednotlivých respondentů, aby byla zachována plná anonymita, kterou jsem slíbila, a která byla zásadní podmínkou při souhlasu o poskytnutí rozhovoru. Jediným specifikujícím prvkem byla pozice, kterou v systému rodinných konferencí zastávali – tj. sociální pracovník, koordinátor či administrátor. Pro následné vyhodnocení výzkumu dále využívám označení respondentů pomocí písmen SP (tj. sociální pracovník) a R (tj. realizátor, zahrnující pod jedno označení administrátory a koordinátory).

Tabulka 2: Přehled a označení respondentů (zdroj vlastní)

Funkce respondenta v systému RK	Pohlaví	Označení respondenta ve vyhodnocení výzkumu
Sociální pracovnice	Žena	SP1
Sociální pracovnice	Žena	SP2
Sociální pracovnice	Žena	SP3
Koordinátorka	Žena	R1
Koordinátor	Muž	R2
Administrátor	Muž	R3
Administrátor	Muž	R4
Administrátorka	Žena	R5

5.4 Výsledky výzkumu

V rámci výzkumného šetření jsem hledala odpovědi na VO1 až VO4 tak, aby došlo k naplnění hlavního cíle práce. Jak uvádím výše, odpovědi jsem vyhodnocovala prostřednictvím **metody vytváření trsů a metodou kontrastů a srovnávání**. Pro úplné využití získaných dat, uvádím i odpovědi, které zazněly ojediněle a jsou pro vyhodnocení výzkumu významné. Odpovědi jsou zaznamenány tak, jak byly respondenty uváděny, a jsou psány kurzívou.

VO1 - Jaké je zhodnocení silných a slabých stránek a potenciálu metody?

První tazatelská otázka, která byla pokládána s cílem naplnění této VO, zněla „**Jaké silné stránky spatřujete ve využívání RK?**“ V odpovědích převažovaly nejvíce čtyři hlavní motivy.

První a nejdůležitější z nich bych označila jako **vracení moci, rozhodování a odpovědnosti rodině**. Tento motiv se objevil v různých podobách v odpovědích všech dotázaných respondentů a obě skupiny se shodovaly:

SP1: „...velice silná stránka je, že tu moc, tu kompetenci rozhodovat o věcech, který se týkají té rodiny vracíme té rodině zpátky.“

SP2: „...v každém případě je to o tom, že si to ta rodina prostě ty své problémy vyřeší sama. (...) Takže já si myslím, že toto je úplně jako v tom nej, co já tam vidím. Že je to taktová ta určitá odpovědnost prostě té rodiny, nebo těch lidí.“

SP3: „myslím si, že tam je určitě důležitý to, že se dává zodpovědnost té rodině. Že co si navrhnou, fakt se to přenechá rodině.“

R1: „No určitě v tom, že se ta zodpovědnost přenáší na rodinu, že si to rodina může pořešit z vlastních zdrojů a vlastními silami.“

R2: „Hlavně to zmocnění, to znamená tedy předávání postupně jakoby kus od kusu to postupně, jak jsou lidi schopní si vzít osud vlastně do svých rukou...“

R3: „...že je tam ta rozhodovací pravomoc a vůbec spoluodpovědnost o řešení toho problému je předložena té rodině, to znamená, že rodina najednou dostává do ruky jakýsi nástroj (...) a je demonstrována možnost té rodině "udělejte něco vy, pokuste se o to sami, dáváme vám ten prostor, abyste se nad tím problémem zamysleli a společnými kroky se pokusili ten problém nějakým způsobem sami vyřešit bez pomoci toho systému“.

R4: „...návrát kompetencí do rodiny...“

R5: „hlavně asi předání odpovědnosti zpátky do rukou rodiny, že prostě to řešení je jejich vlastní. (...) tím pádem i veškerá ta odpovědnost je pak v jejich rukou.“

Dalším zmiňovaným prvkem byla **motivace**. I tuto silnou stránku uvedly zástupci z obou skupin respondentů:

SP2: „...když si to vymyslím sám, že jo, tak že si to vymyslím, tak je blbě říct prostě aha, tak hele to já prostě nedokážu, jo...kdežto když já ho někde pošlu a on mi řekne: "ehhh,

dlouho čekám, a je to daleko, a nevyšlo mi to, a mám hodně pracovních povinností"...jo takže v tom si myslím, že to je hodně."

R1: *„A ona (rodina, pozn.autorky) nejlíp ví, jak na tom je a co je pro ně reálný a co ne a co taky přijímá. (...) A samozřejmě ta rodina, ale to už bylo řečeno, si to sama nastaví, tak si myslím, že je motivána k tomu si to plnit, takže tam jako kdyby nevyžaduje to tolik mít dopředu ty sankce, že má sama zájem na tom ta rodina to pořešit.“*

R5: *„jednak oni si ho (plán, pozn. autorky) můžou vymyslet takový, na který vlastně sami stačí, který je v nějakým jejich horizontu myšlení a možností (...). A jednak to, že opravdu jako kdyby už od samýho počátku je to jejich rozhodnutí, jestli toho modelu využijí a je jejich rozhodnutí, jak se postaví k tomu procesu, jejich rozhodnutí, jaký bude ten plán a co si do něj dají...“*

Jako další tematický překryv bych označila **pozitivní dopad metody na práci sociálního pracovníka**. V určitém kontextu se toto téma objevilo u zástupců obou skupin respondentů:

SP1: *„Úplně jiný pohled na rodinu, na fungování rodiny, možnost vlastně sledovat interakci dětí ve skupině známých...těch, co jsou pro ně známí a možnost vlastně ty děti vidět, jak se pohybují, chovají, důležitý prostor se s nima o tom pobavit...“*

SP2: *„...když to vezmu ze svého hlediska, tak z mojeho hlediska ta velmi silná stránka je, že v podstatě je to pro mě bez práce, když to tak řeknu...“*

R1: *„...když se OSPODům dostávají do ruky případy rodin, záleží to velice na tom, komu se to dostane do ruky, jaký ten sociální pracovník má životní zkušenosti, jak i ty profesní a (...) někdy ten pracovník vůbec nepostřehl tu podstatu toho problému, že do té rodiny nevidí a začne to v podstatě podle svých představ řešit a tam se to vlastně obchází, ta metoda (rodinných konferencí, pozn. autorky)...vlastně aby do toho někdo nezasáhl z venku, kdo nevidí do všech souvislostí...“*

R4: *„...snížení penza práce pro sociálního pracovníka...“*

R5: *„Myslím, že je to dobrej nástroj i právě pro sociální pracovnice, aby neměly pocit, že je všechno jenom na nich.“*

Za poslední významné téma považuji vliv metody na **posílení širší rodiny a komunity**. Tento motiv se objevil pouze u skupiny respondentů z řad realizátorů:

R2: „...ten pocit tý komunity prostě. Že to jako není omezený na tu rodinu nejbližší, ale obecně, jakože člověk tu není sám ve světě, že má nakonec jako nějakou podporu. Jako nahrazení toho individualismu.“

R4: „...využití širší rodiny (...) jako širšího okruhu prostě osob, se kterejma je ta rodina v kontaktu, nejen ve smyslu rodiny jakoby přímých příbuzných, ale i teda známých, kolegů a tak... (...) Což v podstatě je velká kapacita, která je podle mě málo využívaná. Že v praxi možná tak ještě dědeček, babička, ale i to už si myslím, že není zcela pravidlem...“

U další tazatelské otázky „**Jaké slabé stránky spatřujete ve využívání RK?**“ byl rozptýl témat širší než u první otázky. Určité slabiny popisovala spíše skupina sociálních pracovníků, jiné zaznívaly ze strany realizátorů. Odpovědi bylo možné rozčlenit do čtyř významnějších tematických okruhů.

Jako častá slabá stránka se objevoval fakt, že **metoda není využitelná pro všechny typy klientů či případů**. Při rozhodování o jejím použití je tedy třeba mít stále na paměti její limity, aby byla zachována efektivita. Respondenti tuto skutečnost uváděli na konkrétních případech, vždy se ale v principu jednalo o ten stejný problém:

SP1: „...dlouhý čas jakoby na to uspořádání (...) když by byl teď hned nějaký problém, nebo bysme viděli, že za 14 dní je nařízený jednání u soudu, tak nevím, jestli by se podařilo (...) uspořádat tu konferenci...“

SP2: „...když někdo potřebuje něco strašně rychle pořešit, že se to prostě strašně rychle nezorganizuje. (...) tak to je i to negativum, že to samozřejmě všechno dlouho trvá, že jo. (...) Jo, že to není na takový ty akuty...“

R2: „...že to prostě občas nemusí vycházet nebo třeba jako v nějakých menších rodinách, jako že oni třeba prostě nemusí najít nějak jako tu sílu, že ten vztah v tý rodině nebude tak jako silný.“

R3: „...*tahle metoda není vhodná pro rodiny, kde jsou dlouhodobé rozvrácené konflikty, kde probíhá třeba soudní spor, který je vleklý, dlouhý, je to v podstatě na bázi právních bitek.*“

R4: „...*že je to prostě zase jedna z nabízených metod nebo přístupů a to znamená, že nemůžem moc od toho očekávat stoprocentní funkčnost.*“

Za poněkud specifickou slabou stránku můžeme označit **nedostatečné zavedení metody, její znalost či propagace v aktuální chvíli v České republice**. Tento fakt uvedly všechny respondentky ze skupiny sociálních pracovníc. Ačkoliv se nejedná o slabinu metody jako takové, považují za důležité zahrnout tuto kategorii do rizik, jelikož může mít značný vliv na její budoucí využívání.

SP1: „*Myslím si, že to není dostatečně zpropagovaný. Že třeba ani moje kolegyně si dost nekokážou ani představit, jak to funguje. Není možný se tam jakoby jít ani podívat, takže by bylo možný využít třeba nějaký instruktážní video, který stejně jako není úplně to ono, takže spíš otevřít tu cestu těm odborníkům, aby tu metodu-techniku, využívali, nabízeli rodinám a opravdu to přehodit na tu rodinu.*“

SP2: „*No já si myslím, že ještě pořád to není zažito u nás. Lidi s tím neumí pracovat, já si myslím, že i profesionálové. (...) Protože nás to nikdo neučil v té škole. (...) Já bych to přirovnala asi jako když je třeba klasický lékař a má se vyjadřovat nebo má spolupracovat s nějakým alternativním, to je úplně to samé.*“

SP3: „*Myslím, že spousta pracovníků nepochopilo, nebo možná ani nechce pochopit, nějaký ten smysl. Že dělaj na tom OSPODu třeba dlouho a neviděj v tom smysl, že by si rodina dokázala takhle pomoci sama. Je potřeba změna myšlení...to je velkej problém.*“

Jako poměrně zajímavá slabá stránka metody se ukázala **náročnost funkce koordinátora**. Z pohledu realizátorů byla vyjádřena obava o možnosti získání nezaujatých laických pracovníků, což je jeden ze základních pilířů metody:

R3: „*stále jsem narážel na ta, že jakoby naprosto nezávislý, nezaujatý koordinátor je vzácnost. Získat nezaujatého, nezávislého koordinátora pro tuhle metodu je v našem prostředí vzácné a já jsem s takovým ještě nesetkal, protože většina z nich je nějakým způsobem s tím systémem sociálního světa ovlivňována.*“

R4: „vzniká velkej nárok, což je slabina si myslím, na to, že koordinátor zároveň má bejt laik, člověk z ulice, kterej o systému OSPODu nebo sociální práce neví nic....to je strašně těžký, jo, protože co si budeme povídat, většinou to bude zajímat lidi, který nějak v kontaktu se sociálním systémem jsou. (...) Takže ve chvíli, kdy chceme, aby ty lidi byly nezatížený systémem nebo znalci systému, většinou si myslím, že narazíme. Druhá věc je, že chceme, aby měli nějaký zaměstnání, aby se pro ně koordinování rodinných konferencí nestalo výdělkem, což by tu laickost vlastně bořilo, to by se z nich stávali profesionálové. Jenže to sebou obnáší to, že člověk má teda nějakou pracovní dobu a v tu chvíli, kdy přichází poptávka po konferenci a je potřeba relativně rychle a relativně hodně se tomu začít věnovat (...) a musí to začít vyvažovat mezi osobním životem a profesním životem, což podle mě je riziko, kterému není v tomhleto úplně jako věnovaná pozornost.“

K **náročnosti metody** jako takové se vyjádřila i další respondentka. Ačkoliv nehovořila konkrétně o pozici koordinátora, zmiňovala určitou náročnost metody na její přesné dodržování, což spolu principiálně souvisí. R1: „Pokud by se jakýmkoliv způsobem ty původní (rodinné konference, pozn. autorky), které tady byly teď vlastně pilotovány a vyzkoušeny, pokud by se příliš staly pružnými v tom smyslu, že by se příliš odchylovala ta jejich metodika od toho co to je, takže by se z toho dělaly takové polotovary ve smyslu něco mezi případovou a rodinnou a podobně. Myslím si, že tak, jak byl ten scénář udělán, tak byl udělán dobře a pokud by se takhle to dodržovalo, tak je to metoda, která rozhodně stojí na tom, že ji rodina může využít nebo nemusí a to už je zas její volba a slabou stránku teda vidím, pokud by jakýmkoliv způsobem začlo zvrhávat, že si to každý začíná dělat podle svých představ. (...) ...že by se opravdu z toho dělalo něco jiného, než se to zamýšlelo. Jo, jakože ta filosofie té konference, že by se pozměnila.“

Za spíše technickou, ale přesto důležitou slabou stránku, lze na základě provedených rozhovorů označit i vysokou **finanční náročnost metody**:

SP2: „...bylo to podpořené i téma penězma a teď to prostě bude takové, že nevím nevím, jestli to prostě bude tak jak se to myslelo...“

R1: „...slabou stránkou bude finanční náročnost. To určitě ano.“

R5: „...myslím, že je to poměrně finančně náročnej proces, alespoň tak, jak byl teďka postavenej.“

Další otázka, kterou jsem respondentům pokládala, byla formulována takto: „**Jaký další nevyužitý potenciál mohou podle vás RK přinést?**“ Zde se objevily v podstatě dva hlavní motivy.

Jedním z nich byla možnost **rozšíření cílové skupiny**, v rámci které mohou být rodinné konference využívány. Tento motiv zazníval poměrně silně a to z řad realizátorů:

R2: „...rozšířit tuhleto metodiku mimo ten okruh jakoby příbuzných vztahů, jako třeba i v nějakým třídním kolektivu, nebo pracovním kolektivu. Nebo prostě někde jinde.“

R3: „Doposud se tahle metoda vlastně aplikovala pouze na rodiny s dětmi, a když jsme dělali nějaké semináře a věděl jsem o tom i z jiných zdrojů, že jsou takové náznaky, ambice rozšířit tu metodu i pro rodiny, kde je třeba někdo třeba i nějakým seniorem, potřebuje nějakou zvýšenou péči nebo došlo k nějakému úrazu, je tam někdo, kdo není soběstačný, má nějaké zdravotní problémy a podobně. Takže ve chvíli, kdy nastane taková komplikace, tak aby se rodina semknula a vytvořila plán podpory pro toho jednoho jejich člena v té rodině.“

R4: „nabízení rodinné konference nebo uspořádání rodinné konference se nemusí omezovat zdaleka jenom na problematiku SPOD, ale i zkrátka na celou oblast sociální práce. Ten princip je přenositelný ať už to je na problematiku seniorů nebo rodin, ve kterých je aktuálně nějaká dynamická situace - ztráta zaměstnání, dlouhodobá nemoc nebo úraz - v podstatě cokoli, co zásadním způsobem zasahuje oblast života rodiny.“

R5: „Já si totiž třeba myslím, že rodinné konference jako takové, mají ten potenciál mnohem širší než je řešení problematiky dětí a rodiny. Že ten potenciál je jako naprosto široce v čemkoliv, co se dotýká jakékoli rodiny...takže u seniorů, zdravotně hendikepovaných...“

Druhým zajímavým motivem byl poznatek, že by se mohl **rozšířit okruh možností, jak o rodinnou konferenci v praxi zažádat**:

SP1: „...že prostě tuhleto metodu nabízejí školy...že prostě viděj, že se něco děje jakoby ve škole a rodinám tohleto nabídnou...ty školy mají určitě jakoby blíž k těm dětem a můžou preventivnějc prostě tam nabídnout třeba tuhleto metodu.“

R4: „...nemusí poptávka jít jenom přes systém, že v podstatě si můžou požádat i lidi z ulice.“

Nejdál šel v této myšlence respondent R2, který navrhoval, že by se lidé mohli poučit ze zkušeností rodin, které rodinnou konferencí úspěšně prošly, a zkusit ji v případě potřeby uspořádat i mimo pomoc lidí zvnějšku: „...získat jako pár, co prodělali tu rodinnou konferenci a zažili jako tu sílu té rodiny, že potom oni můžou pak ten kruh rozšířit jako mimo okruh té rodiny. Že prostě to můžou jako zkusit nějak sami, nebo můžou to uplatňovat ty svoje osobní zkušenosti jako z té konference jako na druhý rodiny (...) svépomocí to jako nějak rozšířit.“

Vyhodnocení VO1

Shrnutím výsledků VO1 jsem došla k následujícím závěrům. V rámci hodnocení silných stránek metody se všichni oslovení respondenti shodovali, že metoda rodinných konferencí slouží jako nástroj, díky kterému je možné vracet kompetence a odpovědnost za vlastní rozhodnutí zpět rodině. Tato skutečnost následně vede ke zvyšování motivace klienta. Z pohledu sociálních pracovníků to může vést ke snížení jejich pracovní zátěže nebo alespoň přinést nové možnosti, jak proniknout do klientova světa v jeho přirozeném prostředí mezi jeho blízkými. Jako pozitivum se ze strany realizátorů objevilo též konstatování, že sociální pracovník díky rodinným konferencím nemusí mít pocit, že je vše jen na něm, a dochází i k odstranění rizika, že se případ klienta dostane do rukou pracovníka, který jej nedokáže adekvátně posoudit. Za zajímavý přínos, který taktéž zazněl taktéž pouze ve skupině realizátorů, považuji otázku posílení vlivu širší rodiny a komunity.

Ze slabých stránek byla zmiňována skutečnost, že metoda není z různých důvodů vhodná pro všechny typy rodin a je potřeba mít toto na paměti. Z pozice sociálních pracovníků zaznívala nejsilněji kritika na slabou propagaci metody a s tím související jejich nedostatečné zaškolení. Z názorů realizátorů vyplynulo, že za určitou slabou stránku lze označit náročnost metodiky. Aby byla přínosem, je nutné opět na jejím dodržování a zachovat filosofii rodinných konferencí, aby se z nich nestal polotovar, který si bude každý dotvářet po svém. Podobně ostražitě je nutné pracovat s nastavením pozice koordinátora, která klade velké nároky na jeho nestrannost a nezátíženost systémem. V praxi se ukázalo, že splnit toto kritérium může být v mnoha případech

problém. Jako slabá stránka u obou skupin respondentů zazněla obava z finanční náročnosti metody. Uváděné slabiny tak vycházely především z faktu, že se jedná o novou a doposud nedostatečně zavedenou metodu. Lze očekávat, že získáváním zkušeností s využíváním metody a s dostatečným osvojením metodiky, dojde ke zmírnění uváděných rizik.

Otázka na doposud nevyužitý potenciál metody přinesla dva zajímavé motivy, které by mohly být dalším možným přínosem metody z pohledu sociální práce. Jedním z nich byl poznatek, na kterém se shodovali zástupci obou skupin respondentů, že by bylo dobré rozšířit okruh možností, jak o rodinnou konferenci zažádat. Druhým byl pak postřeh z řad realizátorů, že by bylo možné rozšířit cílovou skupinu těch, kterým jsou rodinné konference nabízeny. Krom rodin s dětmi by se mohlo jednat o rodiny, jejichž členem je člověk např. se zdravotním postižením a sníženou soběstačností či senior, který potřebuje zajistit péči. Objevil se i názor, že by bylo možné jít za hranici příbuzenských vztahů, například do pracovních či školních kolektivů.

VO2 - Jak jsou naplňovány podmínky efektivity při využívání metody?

Další dvojice tazatelských otázek byla pokládána s cílem zhodnotit podmínky, které lze označit jako klíčové pro efektivní využívání metody. Toto zhodnocení považuji za důležité z hlediska relevantního posouzení přínosů metody.

Pro obě skupiny respondentů měla otázka jiné znění, téma ale často přirozeně prostoupilo i do rozhovoru s respondenty skupiny druhé. U skupiny sociálních pracovníků, jsem zjišťovala, **v jaké fázi práce s klientem přistupují k využití rodinných konferencí.** Jak bylo uvedeno výše, pro úspěch konference je zásadní, aby rodinná konference předcházela ostatním druhům intervence ze strany institucí.

U dvou respondentek bylo zřejmé, že si tuto skutečnost **uvědomují** a snaží se s tím pracovat:

SP3: „*Já myslím, že nejlepší je to hned na začátku...když je to nový klient. A ten problém ještě není úplně rozjetý a ještě se s tím dá jakoby pracovat v té fázi, kdy se nemusí přistoupit k nějakým jakoby represivním těm...ehmm...*(věta nebyla dokončena, pozn. autorky).“

SP1: „No, úplně ideálně samozřejmě určitě na začátek. Jo, když prostě oni sem přijdou...blbý je to, v uvozovkách, že prostě když přijdou už na OSPOD, tak většinou už se tam děje něco jakoby trošku závažnějšího nebo hodně závažného, je tam jakoby velkej problém...nechodí moc preventivně se radit.“

Na tuto skutečnost jsme narazili během rozhovoru i s respondentem R3 ze skupiny realizátorů, který k potřebě časného zásahu poznamenává: „...vidím problém i u téhle metody v rodinách, kde třeba sociální pracovnice se dostává do problému té rodiny až ve chvíli, kdy je to opravdu všechno rozbité, kdy je pozdě jakoby sanovat tu rodinu v tom počátku. V podstatě ona ani v tom počátku se v té rodině ta sociální pracovnice nevyskytuje.“

Respondentka SP2 popisovala postup odlišně v tom ohledu, že rodinné konference využívá **až v průběhu spolupráce** s klientem: „...neměli jsme žádné případy, které bysme od začátku řešili jen rodinkou, takže je to spíše v době, kdy už s tou rodinou jako máte navázaný nějaký kontakt, oboustranně o sobě víme a taky už víme, co třeba od sebe můžeme i čekat. (...) už je to v podstatě takový rozjetý vlak a protože to neklape, není to ono, tak volíte ještě šanci tuhle.“

Tento postup potvrzovala svým způsobem i respondentka R5: „...tak tam sahají (sociální pracovníci, pozn. autorky) tehdy, když už jako neví, co té rodině nabídnout. Když už sami neví, co s ní a teď se jim jako tady nabízí ještě další možnost, kterou ještě nezkoušeli. Ale pak samozřejmě zas bych řekla, že ty pracovnice, který tu zkušenost udělaly a pronikly do rodinných konferencí, tak ty už tam sahají opravdu ve chvíli, kdy cítí, že se v té rodině něco mění nebo velmi brzo měnit bude. Že chápou, že je tam potřeba zasáhnout tu změnu a vlastně jako plánovat.“

U skupiny respondentů z řad realizátorů, jsem se snažila zjistit, **jaký je zájem o využívání RK ze strany sociálních pracovníků?** Vzhledem k tomu, že právě pracovníci a pracovnice OSPOD jsou těmi, kdo jako první představují metodu rodině a motivují ji k jejímu využití, lze jejich zájem a angažovanost označit za důležitou podmínku efektivního využívání metody. Všichni respondenti se v průběhu své praxe setkali s oběma póly v přístupu sociálních pracovníků, nikdo tedy situaci neoznačil **ani vysloveně negativně, ale ani pozitivně.**

R1: „Takže ti sociální v OSPODech, já jsem z oblasti, ve které ten OSPOD ani nevstoupil do projektu a prostě vnímám to, že věděl, že prostě nechce, aby mu do toho kdokoliv mluvil. (...) že přece my to víme jako nejlépe, jak ty problémy řešit. V tomhle jsem naopak docenila to, že jsem pracovala i v jiných regionech (...) a tam jsem se setkala vlastně s tím, že jsem ráda, že na těchto pracovištích OSPODů jsou lidé, kteří hledají a jsou otevření novým metodám a novým přístupům a takových lidí si vážím.“

R2: „No to jsem byl až vyděšený...já jsem byl tak jako připravený, že ty lidi jsou vzdělaný a že mají nějaký znalosti...můžou být třeba i skeptický vůči té metodice, ale potom najít nějakou omluvu, že mají na krku jako desítky případů, nějak že na to jako není moc času se tomu jako věnovat a na druhý straně trošku jako takový přehlížení. (...) To byly jako dva případy. A třetí případ byl jakože kladný, to bylo na jiném místě, ta asi měla trochu i jiný postavení a ta byla taková vnímavější...tam jsem vnímal, že jí jde opravdu o věc a měla tu snahu. A vztah k rodinným konferencím byl jako takový vyčkávací. Lehce skeptický, jako co to přináší, ale zároveň jako že to neblokovaly úplně. Nebo, ale do toho jsem úplně neviděl, to byla jejich volba, aby se tam konala ta konference nebo do jaký míry to dostali jako úkolem. Když takhle přemýšlím jako zpětně, tak to asi dostali jako příkazem a proto vnímali to, že to jako musej absolvovat. Nějak nebyli moc nadšený...“

R3: „Já bych řekl, že to je různorodé. Hodně se tam promítá to, jestli je to mladý sociální pracovník, aktivní a zajímaví se, tak většinou ti sociální pracovníci, kteří jsou čerstvě po škole, jsou přístupní těm novým metodám, rádi se učí nové věci, jsou otevření těmhle věcem, tak s nimi je bezvadná spolupráce, dělají i mnoho věcí nad rámec. Ale pak jsou sociální pracovníci, kteří už to dělají delší dobu, jsou vyhořelí, jedou spíš pasivně a v zajetých kolejích a neradi jakoby přijímají nové způsoby práce.“

R4: „No, to je člověk od člověka, odbor od odboru, jo. Někde, a to zase oni sami si to pracovníci ventilovali nebo uváděli na těch setkáních, co jsme s nima měli, že třeba byl angažovaný pracovník, chtěl metodu využívat, ale buď kolegové, nebo nadřízený mu v podstatě házeli tolik klacků pod nohy, že toho musel nechat. A tyhle vyjádření se tam skutečně objevovaly. No na druhý straně byli lidi, který na začátku byli odpůrci a zastánci kontroly a odpůrci laického přístupu. Nakonec poptávali diametrálně víc než leckterý jiný. Třetí vlna byla mlčící většina, to znamená, že přestože byli zapojení, byli zasmulnžený, tak nepoptali nikdy nic. A jenom jakoby nějakým způsobem uváděli, že

nevědí, nemají, i přes osobní asistenci administrátorů nevěděli a neměli a "ono to vlastně nejde". A tím se ukazuje, že ani to, že jsou v podstatě zaměstnaný na to, aby vytipovávali rodiny pro rodinný konference, tak to nestačí. Že tam musí být ten vlastní zájem a potom nějakým způsobem nastavený prostředí k tomu, aby minimálně tu metodu nezazdívalo, aby teda když ten člověk to chce využívat, tak aby měl tu možnost on to pro svoji praxi použít a ne že my, tento odbor, toto neděláme.“

R5: „...já bych řekla, že je to buď tak, anebo tak. Že strašně je cítit, jak ty pracoviště maj vždycky nějakýho ducha svýho...jo a buď, samozřejmě je to o každém jednom člověku, ale tak když by na to člověk chtěl pohlédnout z globálu, tak buď se to pracoviště pro to strhlo, nebo naopak to k sobě vůbec jako nepustili.“

Vyhodnocení VO2

Shrnutím odpovědí sociálních pracovníků lze konstatovat, že dvě ze tří dotazovaných projevily znalost metodiky v zásadě využívání rodinné konference na samém počátku spolupráce s klientem. Pouze jedna respondentka uváděla, že k využití sahá až ve chvíli, kdy jsou ostatní varianty vyčerpány. Tento postup ale z vlastní zkušenosti potvrdila i respondentka ze skupiny realizátorů. Zároveň však došlo ke konstatování, že se tato chyba objevuje u pracovníků, kteří doposud neměli s metodou zkušenost a podruhé se již snaží využít metodu v samém začátku problému. Na základě získaných odpovědí můžeme zhodnotit tuto zásadu jako relativně reflektovanou podmínku efektivního využívání metody.

Z pohledu realizátorů byl za podmínku efektivity označen zájem sociálního pracovníka OSPOD o využívání metody. Zjištěné výsledky byly poněkud rozporuplné a jen velmi těžko je lze nějakým způsobem zobecnit. V podstatě se dá říci, že všichni realizátoři se shodovali především v tom, že záleží na konkrétním pracovníku konkrétního pracoviště. Takže ačkoliv na mnoha místech nebyla poptávka dostatečná a ani se neshledávali s kladným a angažovaným přístupem, stále se našli i takoví pracovníci, kteří novou metodu vítali nebo byli alespoň ochotni ji vyzkoušet. Z hlediska vyhodnocení dopadu zjištěného faktu na efektivní využívání metody, lze v této oblasti konstatovat určité riziko.

VO3: Jakou pozici zaujímá metoda v kontextu ambivalence sociální práce?

Další oblastí, kterou jsem se snažila v rámci výzkumu zmapovat, byla reflexe zapojených aktérů z hlediska vnímání moci. Cílem tazatelské otázky, která byla shodná pro obě skupiny respondentů, bylo zjistit, zda **vnímali celý proces jako nabízení pomoci nebo jako způsob kontroly klienta**. Škála odpovědí byla poměrně široká, v rámci vyhodnocení jsem analyzovala tři různé přístupy či názory.

Dvě respondentky ze skupiny sociálních pracovníků vnímaly proces jako **převažující pomoc, s možností kontroly**:

SP1: „*Mně se to tam trošičku snoubí, já jim to určitě ráda nabídnu jako pomoc, ale vyhovuje mi to,(...) že já tam můžu trošku direktivně říct. (...) Jo takže hodně toho pomocného, ale trošku to, že my jako OSPOD, do toho můžeme nějaký ten blok trošku tý represe...to mi vyhovuje.*“

SP3: „*Já si myslím, že to může bejt spíš jako pomoc, kontrola asi úplně ne, protože...i když, taky by se dalo...*“

Ke vnímání metody jako **pomoci** se v různých úhlech pohledu přikláněli tři respondenti:

SP2: „*...já to jako kontrolu rozhodně neberu a nevím, jestli se to vůbec dá, brát jako kontrolu...*“

R1: „*Asi většinou spíš byl tam nejdřív přístup odtažitý, že to opravdu vnímali, že přichází někdo jako ze systému. A potom většinou začli vnímat, že se jim nabízí nějaká pomoc a já bych to asi nenazývala pomocí, myslím si, že já jako kdyby...nebo já jsem k tomu přistupovala, jako že nabízím možnost řešení. A pokud to nevyužijí, je to samozřejmě jejich volba a je to na nich.*“

R4: „*...naturelem by to měla být spíš pomoc. Tam s kontrolou...naopak ten sociální pracovník musí kontrolu v tu chvíli pustit z ruky.*“

Z mého pohledu celkem překvapivě se často objevoval převládající **motiv kontroly**. V určitém kontextu jej zmínili čtyři oslovení respondenti z řad realizátorů:

R2: „...jako takový prvek tý kontroly jsem cítil. (...) A ten další aspekt je, jak ta rodina vnímá tu návštěvu moji, jako kontrolu (...) jako nějaká prodloužená ruka...ale to je asi otázka jako osobního podání a věrohodnosti. A nastavení tý rodiny...“

R3: „...rodina je z této metody překvapená. Myslím si, že k tomu přistupuje velice nedůvěřivě a počítá s tím, že to je akce sociální pracovníce, kde zase bude rodina k tomu přistupovat v té pasivní podobě, vůbec neočekává nějaký svůj vlastní aktivní přístup... (...) Ty rodiny to vidí jako, z počátku, jako další akci, kterou sociální pracovníce rozjíždí a kterou oni musí jakoby podstoupit. Pokud jde o sociální pracovníce, tak tam bych to viděl tak, že by rádi, aby to byla kontrola a mnohokrát jsem se setkal s tím, že jim nedělá dobře, že to najednou nemají pod kontrolou tu situaci a že se něco rozjíždí jinak, než si představují a vytváří se nějaké plány, do kterých oni nemohou příliš hovořit a nemají to zkrátka ve svých rukou, Takže toto je velice znepokojuje a mají pocit, že najednou se něco děje bez jejich účasti, což jim nedělá příliš dobře a mají pocit že jim to spíš nadělá problémy v dalším řešení té celé situace.“

R4: „myslím si, že se dá říct, že ne ve všech těch případech byl skutečně zájemcem a žadatelem klient. Patrně tam existovala míra případů, kdy to zkrátka, já to nechci tak úplně říct, nebo nemůžu spekulovat, ale že to dostali nařízený. Bud' uděláte tohle, nebo.... Což samozřejmě tomu nepomáhá, protože to v tu chvíli nemáme motivovanýho klienta, nemá o to zájem, odkeřvá tam úplně cokoliv, jenom aby měl pokoj a nehrozilo mu něco, jo, taková jako ultimátní situace.“

R5: „...oni (sociální pracovníci OSPOD, pozn. autorky) mají pocit, že jako kdyby tu rodinu pouští trošku ze svých rukou a toho se obávají. Že jako mají pocit, že oni teď nebudou nic dělat. Někdy tam ta kontrola zaznívala jako že v té pozici "tak já s nima celou dobu nebudu nic dělat a na konci je zase přijdu zkontrolovat". (...) Ale myslím si, že ti, kteří to pochopili, tak pochopili, že ten závěr není o tom, že by je měli kontrolovat, ale že by měli podpořit. (...)...ale že by nějak úplně si říkali "jo, takhle my tím tu rodinu posílíme", to mi teda taky nepřišlo...“

Vyhodnocení VO3

Všechny dotázané respondentky z řad sociálních pracovníc označily metodu jako způsob poskytování pomoci. Dvě z nich si dále uvědomovaly, že i zde je možné uplatnit prvky kontroly. V kontrastu s tímto výsledkem byly názory několika realizátorů, kteří

vnímali sociálního pracovníka, se kterým přišli během praxe do styku, spíše jako subjekt, který vyžaduje v procesu práce s klientem kontrolu. Zaznamenala jsem dokonce případ, kdy respondent uváděl podezření, že rodina měla od sociálního pracovníka využití rodinné konference nařízeno.

Reflexe prvku moci z pohledu realizátorů ukázala, že své jednání vnímají spíše jako pomoc. V jednom případě byla tato pomoc označena jako přinášení možného řešení. Jeden z respondentů uvedl, že se v rodině cítil být určitým kontrolním prvkem, který označoval jako prodlouženou ruku systému. U této skupiny respondentů bylo patrné, že jsou otázkou zaskočení a podobnou reflexi vědomě doposud pravděpodobně neprováděli.

Vyhodnocení této VO ukázalo zajímavý kontrast mezi tvrzením sociálních pracovníků a osobní zkušeností realizátorů. Vysvětlením by mohla být náhodná špatná zkušenost s konkrétním sociálním pracovníkem nebo v obecnější rovině nedostatečná komunikace mezi sociálními pracovníky a realizátory.

VO4: Jaká je očekávaná budoucnost metody v České republice?

Na závěr rozhovorů s respondenty jsem zjišťovala, **jakou pozici podle nich zaujmou rodinné konference v systému sociální práce s rodinou v budoucnosti**, což považují taktéž za určitý ukazatel, zda je metoda v českém prostředí přínosem.

Čtyři respondenti z osmi dotázaných zmínili, že považují v tuto chvíli za důležité, **kdo a jak se metody do budoucna ujme**. Respondenti se shodovali, že realizace případně pravděpodobně neziskovým organizacím. Pouze respondent R3 se k tomuto stavu vyjadřoval v pozitivní konotaci, ostatní spíše s obavami:

R3: „... můj odhad je, že to spadne do neziskového sektoru. A že díky tomu, že je o to minimální zájem ze strany OSPODu, tak je se to hlavně ujme v neziskovkách a jako součást sociálně aktivizačních služeb. Že to bude jeden z nástrojů sociálně aktivizačních služeb neziskového sektoru. Nehledě na to, že ty neziskovky mají i víceméně u sebe tu klientelu, která je v počátcích těch problémů, kdežto na sociálce už je to hodně rozjeté, takže to je jeden z důvodů, proč zrovna ta klientela neziskovek je tomu jakoby blíže, k této

metodě. Navíc neziskovky jsou aktivnější, přístupnější, rádi by tuhle metodu realizovali, takže OSPOD zůstane tak jako trošku bokem.“

SP2: „No to je otázka, kdo se k tomu dostane, jestli to budou brát prostě ty neziskovky, kterým to je nabídnuto, jako zase jednu z možností prostě pomoci lidem, a nebo jednu z možností, jak vydělat prachy.“

R1: „No, to vůbec netuším, protože vůbec nevím, jaký je další záměr samotného ministerstva. Nevím vlastně, co dál s tím zamýšlí krom toho, že se to předalo neziskovým organizacím a u těch vidím určité riziko, že buď nebudou na to stačit finančně (...) a druhá věc, že je tu jisté riziko (...) získat si klienta a trochu se tam bojím, jestli to zajistí nestrannost.“

R4: „Mám obavu tu, že prostě tím jak pilotáž zvláště skončila a trošku si myslím, že špatně skončila, nebo nebyla dobře ukončena, tak v tuhle chvíli vlastně ten, kdo nestačil z neziskovek realizovat rodinnou konferenci, tak teď neví, co s tím má dělat (...) Nemají zkušenosti, dostalo se jim informací na školení na pár hodin, zatímco administrátoři fungující v pilotáži měli školení třídní. A v podstatě stejný jako koordinátoři, takže si prošli celým procesem. Teď ty lidi najednou dostali povolení dělat něco a za třetinu nebo za čtvrtinu času se měli naučit jako to samý, co jejich předchůdci. (...) Takže to bude takový jako...pomalé šíření, vytváření podhoubí.“

U respondentek ze skupiny sociální pracovníků, se shodně objevil názor, že **zavedení metody bude vyžadovat čas**, potřebný ke změně přístupu a nastavení myšlení.

SP1: „Já tam vidím vysoký potenciál možnosti využití, ale je to otázka prostě dlouhého času. (...) Daj se využít, ale nějaký časový horizont vůbec nedokážu nějak pojmut...“

SP3: „Oni si musí klienti zvyknout, že se to bude házet na ně, že to vymejšlení, jak vyřešit ten problém a pak je tam ta změna myšlení u sociálních pracovníků.“

Obavu o **uchopení metody sociálními pracovníky OSPOD**, potvrzovali i realizátoři. Dva respondenti shodně uváděli, že cítili ze strany sociálních pracovníků **přílišný tlak na výsledek a rychlé vyřešení situace**:

R3: „Taky možná tam hraje roli to, že sociální pracovnice má nějaké představy, že to chce nějak posunout a ta rodinná konference to neposouvá...ona dělá takové drobné krůčky a ona by si představovala, že najednou to se celé vyřeší a bude to.“

R4: „...v podstatě je jakoby složitý bavit se o tom, co vlastně je úspěch a jestli se vůbec dá bavit o tom, co je v rodinných konferencích úspěch...jestli vůbec tam může rétorika úspěch-neúspěch přijít do hry, což zase z toho dělá v podstatě jako neměřitelnou záležitost a jakoby nevyhází to vstříc případnému tlaku na výsledek, kterej se tam taky samozřejmě často objevuje...ono potom stejná rétorika je řešit-vyřešit, protože ve chvíli, kdy sociální pracovník poptává, tak než, i vlastně teď v tý pilotáži, než se jakoby naučili o tom přemýšlet jinak, tak prostě tlak je na vyřešit. (...) ...to uvažování o rodinné konferenci jako o nástroji je tam důležitý, ale to je jako spíš cvik, to se myslím dá naučit, že i sociálky, který tomu na začátku nebyly úplně nakloněný a bylo to třaskavý poměrně, tak nakonec některý třeba poptávali i hodně. Takže evidentně tam ten přesmyk udělat jde.“

Shrnutí **ideálního stavu**, kam by se v rámci využívání metody, měli sociální pracovníci dostat, uvedl respondent R2: „No jako bylo by skvělý, jako aby to byl jeden z nástrojů, o kterým jako ten OSPOD ví, jaký jsou meze, výhody, nevýhody, jaký jsou šance...samozřejmě po nějaký delší době. Dělat ty zkušenosti a pronikat k tomu a trošku i mít nejenom zkušenosti, že někdo to absoluuje a hotovo, ale i trošku nějakou reflexi, opakování školení, kde musí sami jako hodnotit, co tam bylo dobrý a špatný. A ještě ke všemu, aby to bylo jako neutrální, aby nebyli svádění ani k tomu, aby to odsoudili, ani aby to vychvalovali...aby prostě k tomu postupně pronikli, aby si to osahali.“

Za pozitivní považují fakt, že nikdo z respondentů vysloveně nezapochyboval nad **potenciálem metody a jejím využitím v českém prostředí.**

SP1: „...já fakt si myslím, že jsou super, že jsou využitelný (...). Určitě maj svý místo i jakoby v českých rodinách, to stoprocentně.“

SP2: „A já věřím, že my češi jsme takoví jiní, jak třeba Britové nebo tak...to jsou takový chladní čumáci, takže já si myslím, že tohle by jako mohlo jít. Že přeci jenom tam jde o to semknutí, jde o tu pocitovost. Takže si myslím, že to by mohlo klapnout.“

Ze skupiny sociálních pracovníků se nejzdrženlivěji vyjadřovala respondentka SP3: „*No bude to složité, ale myslím si, že by to jako jít mohlo. Jako úplně ztracený to nevidím.*“

R1: „*...já ty metodě velice fandím, myslím si, že je velice potřebná, právě proto, že to neřeší žádný úřad, žádný sociální pracovník za tu rodinu a ta rodina si to má vyřešit sama.*“

R2: „*...že to funguje v jiných zemích v podstatě jako takový standardní nástroj, tak vidím tu šanci i v České republice. A vím, že třeba můj poslední pán (klient, pozn. autorky), ten říkal, že některý věci jako nebudou tady v České republice fungovat, že tady je jako postkomunistická společnost, že na to není stavěná. Že ty mezilidské vztahy jsou rozbitý a nemá smysl to jako ani zkoušet...(…). Teda já jsem i žil na západě, takže vím, nebo bych mohl oponovat, že tam ty vztahy jsou ještě víc individualizovaný....takže jako myslím, že za pokus to stojí. Myslím, že tam je společný nějaký ten lidský prvek, že člověk má tu potřebu blízkých, někam patřit, vrůst. Což nemusí být taková ta tradiční rodina, prostě nějaká síť kamarádů. Což zpětně působí i na ty děti a tyhle vztahy nejdou odbourat, to patří k podstatě...ta rodinná konference má vlastně k tomu vztah, má budoucnost.*“

R4: „*...záleží opravdu na tom jako dobře se toho chopit, jak teda z pozice systému, tak z pozice realizátorů a veřejnosti. Jo a v tu chvíli si myslím, že to klientelu bude mít.*“

Vyhodnocení VO4

Závěrečné zhodnocení, jakou pozici podle zaujmou rodinné konference v systému sociální práce s rodinou v budoucnosti, lze vyložit z více pohledů. Jedním z nich byla otázka, kdo bude rodinné konference nadále realizovat. Respondenti se shodovali v názoru, že se bude jednat pravděpodobně o neziskové organizace, a vyjadřovali v této souvislosti spíše obavy, zda si s tím budou tyto organizace vědět rady a zda dokáží sehnat dostatečné finance. Objevil se ale i názor, že to tak bude lepší, jelikož jejich klientela je pro metodu vhodnější, než v případě OSPOD. Určité obavy do budoucna projevovali realizátoři z pohledu uchopení metody sociálními pracovníky. Navrhovaným řešením by mohla být opakovaná školení a poskytování zpětné vazby. Tuto skutečnost v podstatě potvrzovaly i respondentky ze skupiny sociálních pracovníků, které uváděly především fakt, že zavedení metody bude vyžadovat čas potřebný ke

změně myšlení jak pracovníků, tak klientů. Jak dlouho to bude trvat, nedokázaly odhadnout.

Závěrem lze říci, že žádný z oslovených respondentů nezpochybnil využitelnost a přínos metody v českém prostředí.

Závěr

Vyhodnocením realizovaného výzkumu došlo k zodpovězení vytyčených výzkumných otázek a následně i k naplnění hlavního cíle práce. Na tomto základě jsem došla k závěru, že metoda rodinných konferencí může být přínosem jak pro klienty, tak pro samotný výkon práce sociálního pracovníka. Její hlavní přínos spočívá ve zplnomocnění klientů a dosažení větší motivace při řešení problémů, do kterých se rodina dostane. Dochází zároveň k posílení rodiny a celé komunity, ve které se rodina nachází. Z pohledu přínosů pro práci sociálního pracovníka můžeme na základě provedeného výzkumu konstatovat, že využíváním metody může dojít ke snížení pracovního vytížení. Pozornost sociálního pracovníka se tím pádem bude moci více upřít směrem ke klientům, kde takové řešení možné není a kde je přímý výkon sociálního pracovníka nezbytný. Dále se ukázalo, že metoda by mohla být vhodná i pro další oblasti sociální práce, než jen pro práci s rodinou a dětmi. Rozšířením cílové skupiny tak bude docházet i k rozšíření přínosů pro obor sociální práce.

Ukázalo se, že aby byla metoda skutečně přínosem, je důležité více se věnovat školení odborníků a zaměřit se i na propagaci rodinných konferencí v rámci veřejnosti. Díky tomu by mohlo docházet i k posílení zájmu odborníků o využívání metody, jelikož v tomto ohledu nebyl potenciál doposud zcela vyčerpán. Další oblastí, se kterou by bylo možné dále pracovat, je otázka dilematu pomoci a kontroly. Ačkoliv sociální pracovníce prokázaly dostatečnou reflexi této problematiky, z výzkumu vyplynulo určité napětí mezi oběma skupinami respondentů. Pomocí by mohla být společná setkávání, při kterých by docházelo ke sdílení zkušeností a diskuzi nad metodikou. Pro budoucí úspěch metody se však v tuto chvíli jeví jako zásadní, jakou pozici získají rodinné konference v systému sociální práce s rodinou. V této otázce respondenti vyjadřovali určitou nejistotu a obavy o další osud metody rodinných konferencí. Zároveň ale vyšlo najevo, že v přínos a budoucnost metody v českém prostředí věří.

Zvolená výzkumná strategie se ukázala pro účely práce jako vhodná. Během rozhovorů s respondenty bylo znát jejich zapálení pro věc a ochota podělit se o své zkušenosti. Díky tomu bylo možné zjistit konkrétní přínosy metody a naplnit jak dílčí výzkumné otázky, tak i hlavní cíl práce. V jednom případě byla vyjádřena obava z nahrávání rozhovoru a respondentka si vyžádala čas na rozmyšlenou. Nakonec s nahráváním souhlasila a rozhovor bylo možné uskutečnit. Určitým limitem zvolené metody je

ovšem skutečnost, že získané výsledky nelze zobecnit. Výsledky jsou platné jen pro zkoumaný vzorek, se kterým jsem v rámci výzkumu pracovala.

Výsledky výzkumu víceméně korespondovaly s teoretickým vymezením metody, které uvádím v první části práce. Dotazovaní respondenti, až na výjimky, prokázali orientovanost v metodice a potvrzovali, že je metodika dobře nastavena pro výkon praxe. Zároveň zaznělo, že právě dodržování metodiky je pro úspěšnost metody zásadní. Jedinou problematickou oblastí, kterou jsem zaznamenala, je funkce koordinátora. Z praxe vyšlo najevo, že je velmi obtížné dostát teoretickým požadavkům na tuto pozici.

Za hlavní přínos této práce bych označila možnou propagaci nové metody a šíření zkušeností těch, kteří se s ní již měli šanci potkat. Čím více se bude o rodinných konferencích mluvit, tím více se budou dostávat do povědomí odborníků i veřejnosti. Výsledky práce mohou sloužit i jako inspirace, jak s metodou dále pracovat, například zvýšit proškolenost odborníků či rozšířit cílovou skupinu klientů.

Za určité omezení, se kterým jsem se při psaní práce potkávala, bych označila nedostatek odborné literatury, která by se zabývala čistě tímto tématem. Obzvláště v českém prostředí bylo nutné vycházet především z vydané metodiky a jednotlivých článků v odborných publikacích, což se projevilo v teoretické části práce. Tato skutečnost vychází z faktu, že se jedná o relativně novou metodu na poli sociální práce. Podobně bychom mohli uvažovat i u empirické části, která byla ovlivněna skutečností, že respondenti měli za sebou relativně krátký čas, ve kterém mohli s metodou pracovat. Je tedy možné očekávat, že se jejich postoje budou ještě vyvíjet spolu se získáváním dalších zkušeností a tím, kam se bude využívání rodinných konferencí dále ubírat.

Vzhledem k výše uvedenému, bych považovala za zajímavé, zopakovat podobný výzkum s větším časovým odstupem. Bylo by tak možné zhodnotit, zda pilotní projekt prokázal přínosy a životaschopnost metody a dokázal rodinné konference představit tak, že po nich bude ze strany sociálních pracovníků poptávka. Dalším námětem na možný výzkum by pak byla otázka zhodnocení přínosů metody z pohledu klientů. Aby však bylo možné takovou analýzu provést, považovala bych za nutné, aby metodu vyzkoušel větší počet rodin.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Transformace hlavního cíle do tazatelských otázek.....str. 41

Tabulka 2: Přehled a označení respondentů.....str. 46

Seznam použitých zdrojů

CLARIJS, René. The quiet revolution: aggrandising people power by family group conferences. Amsterdam: SWP, 2012. ISBN 90-885-0372-9.

DUNOVSKÁ, Kateřina. AMALTHEA O.S. Metodika rodinných konferencí: Rodina je odborníkem na svůj život, je na čase ji přizvat.[online]. 2. vydání. Chrudim: Amalthea o. s., 2015 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://www.amalthea.cz/data/File/metodiky%20ke%20stazeni/odborn%C3%A9%20metodiky/Rodinn%C3%A9%20konference/metodika-rodinnych-konferenci-2015.pdf>

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace. 3. Praha: Portál, s.r.o., 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

HORST, Hannie van de, Lineke JOANKNECHT a Rob van PAGÉE. Rodinné konference - rodina rozhoduje o tom, jakou pomoc potřebuje: Příručka pro koordinátory rodinných konferencí. Eigen Kracht, 2010.

JANEBOVÁ, Radka, Miroslav KAPPL a Martin SMUTEK (eds.). Sociální práce mezi pomocí a kontrolou. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-118-6.

JEŽKOVÁ, Markéta. LATA Programy pro rodinu a mládež: výroční zpráva 2014 [online]. In: . [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://www.lata.cz/download/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD%20zpr%C3%A1va%20Lata%202014.pdf>

JIRÁSEK, Aleš, Jana ŽENÍŠKOVÁ a Gabriela PAVLÍKOVÁ. Evaluační analýza pilotního projektu rodinných konferencí[online]. Vydání první. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015 [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/EVALUACNI-ANALYZA_RK.pdf

JOKLOVÁ, Klára. Rodinné konference – nový přístup pro práci s rodinou. Sociální práce: Transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny. 2015, 15(2, příloha), 30-31. ISSN 1213-6204.

JURTÍKOVÁ, Michaela. Rodinné skupinové konference. Sociální práce: Deinstitutionalizace sociálních služeb. 2013,13(1), 83-91. ISSN 1213-6204.

KOPŘIVA, Karel. Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese. 2., rozšířené a přepracované vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-717-8150-9.

Metodické doporučení MPSV č. 3/2009 k vytvoření individuálního plánu péče o dítě. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

MUSIL, Libor. "Ráda bych Vám pomohla, ale--": dilemata práce s klienty v organizacích. Vyd. 1. Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903-0701-9.

NEUMANNOVÁ, Jarmila. Výlet mezi Maory: za sociálními a zdravotními službami na Nový Zeland. Sociální služby[online]. 2011, 13(2), 28-30 [cit. 2016-02-28]. ISSN 1803-7348. Dostupné z:

http://www.apsscr.cz/socialnisluzby/images/obr/1357573650_unor11web3.pdf

NEW ZEALAND. Children, Young Persons, and Their Families Act 1989. <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1989/0024/latest/DLM147088.html>, 1989, No 24.

PAGÉE, Rob van. Transforming Care: the New Welfare State. In: Eigen Kracht Centrale [online]. 2014 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: http://www.eigenkracht.nl/assets/uploads/2015/05/20140000_Transforming_Care_The_new_welfare_state_RvPag%C3%A9e-EU-Forum-Rest.Justice.pdf

PAVLÍKOVÁ, Gabriela a Cyril ZÁKORA. Pravidla a postupy odborné přípravy administrátorů rodinných konferencí[online]. Vydání první. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Methodika-RK_priprava-ADMINISTRATOR.pdf

PAVLÍKOVÁ, Gabriela a Pavla VITÁČKOVÁ. Pravidla a postupy odborné přípravy koordinátorů rodinných konferencí[online]. Vydání první. Praha: o Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z:

http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Methodika-RK_priprava-KOORDINATOR.pdf

PAVLÍKOVÁ, Gabriela, Kateřina MARTÍNKOVÁ a Jana ŽENÍŠKOVÁ. Metodika Rodinných konferencí [online]. Vydání první. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: [http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Methodika-RK\(1\).pdf](http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Methodika-RK(1).pdf)

PAVLÍKOVÁ, Gabriela, Kateřina MARTÍNKOVÁ a Jana ŽENÍŠKOVÁ. Naše rodina, naše problémy, naše řešení..aneb když se sejde rodinná rada. Vyd. 1. Pardubice: Amalthea, 2015. ISBN 978-80-904801-3-1.

PAVLÍKOVÁ, Gabriela. Jak mohou sociální pracovníci podpořit rozvoj rodinných konferencí? Sociální novinky[online]. 2015 [cit. 2016-02-28]. ISSN 2464-6792. Dostupné z: <http://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/503-jak-mohou-socialnipracovnici-podporit-rozvoj-rodinnych-konferenci>

PAVLÍKOVÁ, Gabriela. Rodinné konference v českých podmínkách. In: Čí je dítě? [online]. 2011 [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=archiv-aktuality/ostatni/312-mgr.-pavlikova-rodinne-k.html>

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4317-2.

Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte. In: Úplné znění: Rodinné právo. Ostrava: Sagit, 2015. ISBN 978-80-7488-128-2

Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny. Právo na dětství [online]. 2013 [cit. 2016-02-16]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/projekty/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pecce-o-ohrozene-deti/>

ŠLESINGEROVÁ, Kateřina. ROZHOVOR s Mgr. Kateřinou Šlesingerovou z Ministerstva práce a sociálních věcí. In: Čí je dítě? [online]. 2015 [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=uvod/>

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

ÚLEHLA, Ivan. Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe. Vyd. 3., v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2936-9.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: Úplné znění: Ústava ČR, Listina základních práv a svobod. Ostrava: Sagit, 2015. ISBN 978-80-7488-103-9

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí v platném znění. In: Úplné znění: Rodinné právo. Ostrava: Sagit, 2015. ISBN 978-80-7488-128-2

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Úplné znění: Nový občanský zákoník. Ostrava: Sagit, 2014. ISBN 978-80-7208-920-8

ŽÁKOVÁ, Markéta. Rodinná konference: účinná metoda řešení problémů v rodině. In: Národní informační centrum pro mládež [online]. 2015 [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/rodinna-konference-ucinna-metoda-reseni-problemu-v-rodine>

ŽENÍŠKOVÁ, Jana, Gabriela PAVLÍKOVÁ a Kateřina MARTÍNKOVÁ. Pravidla a postupy odborné přípravy pracovníků OSPOD v oblasti rodinných konferencí [online]. Vydání první. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Metodika-RK_priprava-OSPOD.pdf

Přílohy

Příloha I. – Přepis rozhovoru s respondentkou ze skupiny sociálních pracovníků/pracovnic

TA ...je to anonymní, ale rozhovor musím mít nahrávaný, takže se vás ptám, jestli vám to nevadí, mám to jenom kvůli přepisu, aby to bylo líp vyhodnotitelný (...).

SP2 Jo, mně to nevadí, akorát já tak třeba trochu přeskakuju nebo prostě kecám, takže možná až to budete pak poslouchat, že to bude takové velmi zajímavé...

TA ...jasně, to vůbec nevadí (...).

SP2 ...dobře...

TA Jestli tedy můžeme začít, tak já bych se zeptala hned první otázkou, jaké silné stránky spatřujete ve využívání rodinných konferencí?

SP2 No, tak já si myslím, že silné stránky...v každém případě je to o tom, že si to ta rodina prostě ty své problémy vyřeší sama...že to není o tom, že je nějaká instituce mi nadiktuje co mám dělat, pošle mě kam mám zajít a můj problém se vyřeší. Takže já si myslím, že toto je úplně jako v tom nej, co já tam vidím. Že je to taktová ta určitá odpovědnost prostě té rodiny, nebo těch lidí...

TA ...jasně a myslíte, že i pak i větší motivace? Myslíte, že pak mají větší motivaci i to splnit?

SP2 ...hmm, hmm...určitě, jo protože když si to vymyslím sám, žejo, tak že si to vymyslím, tak je blbě říct prostě aha, tak hele to já prostě nedokážu, jo...kdežto když já ho někam pošlu a on mi řekne: "ehhh, dlouho čekám, a je to daleko, a nevyšlo mi to, a mám hodně pracovních povinností"...jo takže v tom si myslím, že to je hodně.

TA Ještě něco vás napadá? Nebo je to takhle...

SP2 ...já si myslím, že to je všechno...no takhle, když to vezmu ze svého hlediska, tak z mojího hlediska ta velmi silná stránka je, že v podstatě je to pro mě bez práce, když to tak řeknu...

TA Jo, určitě. Jasně no...

SP2 Jo, to v každém případě, protože ta administrativa to je žrout, myslím si, že to je o ničem, nebaví mě to. Takže myslím si, že v tom to je taky.

TA Jo, to je taky důležitý si uvědomit, že to ubírá práci, kterou vy můžete pak věnovat něčemu jinému, kde si třeba ta rodina sama neporadí, žejo.

SP2 Určitě, což jo, to bych viděla taky jako silnou stránku. Ikdyž to zní pitomě.

TA Jo, jo, jasně. Rovnou na to navážu slabými stránkami, tedy jaké slabé stránky spatřujete ve využívání rodinných konferencí?

SP2 No já si myslím, že ještě pořád to není zažito u nás. Lidi s tím neumí pracovat, já si myslím že i profesionálové. Protože já třeba si tím problém nemám, já úplně jakoby spíš mi to vyhovuje, že prostě to pustím a ať si to ta rodina udělá sama, ale myslím si, že spousta kolegů, jo těch profesionálů, prostě tohleto neumí. Protože nás to nikdo neučil v té škole. A tam už záleží třeba na životních zkušenostech a nebo na tom co si člověk sám jakoby zažije, že to umí, jo? Já bych to přirovnala asi jako když je třeba klasický lékař a má se vyjadřovat nebo má spolupracovat s nějakým alternativním, to je úplně to samé.

TA Hmm, jasně...je to nový přístup.

SP2 Takže myslím si, že jednak tady v tom, že to neumíme, s tím pracovat, tady s tím. Potom určitě takové malé povědomí o tom, že přestože teďka nějaký projekt byl a rok si myslím že je ale strašně krátká doba a bojím se, že teďka to bude takové rozdrobené, jako. Že teď to mělo jakousi štábní kulturu, někdo to vedl, eventuelně bylo to podpořené i těma penězma a teď to prostě bude takové, že nevím nevím, jestli to prostě bude tak jak se to myslelo.

TA Jo, jo, no...

SP2 A jinak slabá stránka vyložené té konference...nemyslím, si, že tam něco je...protože ta je prostě o tom životě těch lidí...to si nemyslím...

TA Jo, takže jako metodu v tom nevidíte problém, spíš to kolem, nebo to organizační...

SP2 Někdy se prostě může zdát a může to tak i být si myslím, že když někdo potřebuje něco strašně rychle pořešit, že se to prostě strašně rychle nezorganizuje. Je tam samozřejmě spousta elementů, tím, že tam je...ano přesně, ty pozitiva, když tam vezmu, tím, že tam je celá rodina, tak to je i to negativum, že to samozřejmě všechno dlouho trvá, žejo. Nakontaktovat ty lidi, aby se sešli, tak ano....to je takovéto dvousečné...jo, že když potřebuju něco rychle vyřešit, někdy to může být problém a musím to pořešit jinak a pak dodatečně tu rodinku třeba udělat. Jo, že to není na takový ty akuty...

TA Jasně. Zeptám se, jaký další nevyužitý potenciál mohou podle vás rodinné konference přinést. Něco, co vás napadne, co ještě neprobíhalo, ale mohlo by...nějaké rozšíření a tak dál.

SP2 Myslíte v rámci těch rodinek, jo? Co ještě by se mohlo?

TA No, něco že jste si u toho řekla, ježiš teď by se ještě hodilo, ale ono to vlastně jako nejde nebo taktle to prostě nefunguje, ale mohlo by...jestli vás něco napadne.

SP2 Hmm...já ani tak nevím. Člověk...to asi zrovna napadne v tom momentě, kdy to děláte, jo. Že teďka už takhle zpětně nevím, nevím. Takhle, neuvědomuji si takový moment.

TA Jasně. Tak, důležitá otázka v jaké fázi spolupráce s klientem přistupujete k využití rodinných konferencí?

SP2 Nooo, v jaké fázi...no, tak u nás to, když to vezmu ty naše, tak vlastně v době, kdy už, a to souvisí ale i s tím, že ty rodinky se objevily v době, kdy se objevily, takže neměli jsme žádné případy, které bysme od začátku řešili jen rodinkou, takže je to spíše v době, kdy už s tou rodinou jako máte navázaný nějaký kontakt, oboustraně o sobě víme a taky už víme, co třeba od sebe můžeme i čekat.

TA Takže už v průběhu spolupráce s tím klientem...

SP2 ...ano, už je to v podstatě takový rozjetý vlak a protože to neklape, není to ono, tak volíte ještě šanci tuhle.

TA Takže nejdříve zkoušíte svoje nějaký postupy a pak tohleto využíváte jako další podpůrnou nebo doplňující metodu?

SP2 No první samozřejmě tlačíte ty lidi, ať si to pořeší sami, a když to nejde tak oni tady chodí a snažíte se to řešit s nima a v tem moment si řeknete ale nechcete zkusit to a to? Takže takhle.

TA Zeptám se ještě takhle, vnímáte ten proces rodinek jako nabízení pomoci nebo jako způsob kontroly spíš těch klientů?

SP2 Jak to беру, tu rodinku?

TA Ano, tu metodu.

SP2 Tu metodu? No rozhodně jakože si pomůžou sami oni.

TA Jo, takže bez nějakého zásahu.

SP2 Jo, když v podstatě nejde to tím, že já jim něco doporučím, to oni třeba nejsou schopni vůbec, protože podle mě to je jako malá motivace, to co řeknu já, jako nějaký úředník co s nima nežije a nemůže vědět ty jejich pocity a to všechno, ty jejich starosti. Takže ne, já to jako kontrolu rozhodně neberu a nevím, jestli se to vůbec dá, brát jako kontrolu...to teda nevím.

TA Jo, tak by to mělo být. A poslední otázka. Jakou pozici podle vás zaujmou rodinné konference v systému sociální práce s rodinou v budoucnosti. Vy už jste to trošku nakousla...

SP2 No to je otázka, kdo se k tomu dostane, jestli to budou brát prostě ty neziskovky, kterým to je nabídnuto, jako zase jednu z možností prostě pomoci lidem a nebo jednu z možností, jak vydělat prachy. To je úplně jednoduché. Jako každá práce s lidma, ať jste

prodavač nebo socka nebo cokoliv jiného, je jenom o tom vztahu k lidem a co chci. Buď chci pomoci a tak to takhle zvolím, nebo chci na tom vydělat...to je jak s ubytovnama (...). Takže já věřím, nebo věřím..nebo možná mu ani nevěřím, ale doufám, že to je platné a že se to prostě povede a rozjede se to...mně by se to líbilo, jak to mají třeba ti Holanďani.

TA Takže jako v tu samotnou metodu věříte, jako třeba v českém prostředí? Že to má šanci se to tady ujmout a fungovat...

SP2 Ja myslím, že jo. Když to vezmou ti správní lidé, tak jako všechno půjde. A já věřím, že my češi jsme takoví jiní, jak třeba britové nebo tak...to jsou takový chladní čumáci, takže já si myslím, že tohle by jako mohlo mít. Že přeci jenom tam jde o to semknutí, jde o tu pocitovost. Takže si myslím, že to by mohlo klapnout.

TA Supr, dobrý. Tak ode mne to je všechno, takže já vám mockrát děkuju za váš čas...(..)

Příloha II. - Přepis rozhovoru s respondentkou ze skupiny realizátorů

TA ...nevadí, že to (rozhovor) nahrávám?

R1 Jo můžete to tedy nahrávat...jestli to budou ty obecné otázky tak jo.

TA Dobře, tak jo. Tak kdyžtak hned začneme, první otázka jaké silné stránky spatřujete ve využívání rodinných konferencí?

R1 No určitě v tom, že se ta zodpovědnost přenáší na rodinu, že si to rodina může pořešit z vlastních zdrojů a vlastními silami. A ona nejlíp ví, jak na tom je a co je pro ně reálný a co ne a co taky přijímá. Já už jsem se setkala taky s tím, protože jsem v sociální oblasti dělala, že někdy to řešení sociální pracovník najde a považuje ho za správný, ale když ta rodina se s tím neztotožní, tak to potom k ničemu není.

TA ...takže i větší motivovanost?

R1 Ano, je tam ten problém, že ač je rodina motivovaná, tak to nevezme za své.

TA Jo, jo...ještě něco vás napadá, něco doplnit?

R1 Určitě i to, že vlastně když se OSPODům dostávají do ruky případy rodin, záleží to velice na tom, komu se to dostane do ruky, jaký ten sociální pracovník má životní zkušenosti, jak i ty profesní a častokrát...z jiné oblasti než ze zkušenosti s rodinnými konferencema, tak zase z jiné oblasti mám tu zkušenost, někdy ten pracovník vůbec nepostřehl tu podstatu toho problému, že do té rodiny nevidí a začne to v podstatě podle svých představ řešit a tam se to vlastně obchází, ta metoda (pozn. rodinných konferencí)...vlastně aby do toho někdo nezasáhl z venku, kdo nevidí do všech souvislostí, no.

TA Hmm, jasně...ještě něco, nebo už takto je to vyčerpaná otázka.

R1 No asi tak tahle jsou to ty dvě hlavní, si myslím. A samozřejmě ta rodina, ale to už bylo řečeno, si to sama nastaví, tak si myslím, že je motivována k tomu si to plnit, takže tam jako kdyby nevyžaduje to tolik mít dopředu ty sankce, že má sama zájem na tom ta rodina to pořešit.

TA Jasně, jo. Tak já bych se přesunula rovnou k druhému pólu a to jsou slabé stránky, tedy jaké slabé stránky spatřujete ve využívání rodinných konferencí?

R1 Pokud by se jakýmkoliv způsobem ty původní, které tady byly teď vlastně pilotovány a vyzkoušeny, pokud by se příliš staly pružnými v tom smyslu, že by se příliš odchylovala ta jejich metodika od toho co to je, takže by se z toho dělaly takové polotovary ve smyslu něco mezi případovou a rodinnou a podobně. Myslím si, že tak, jak byl ten scénář udělán, tak byl udělán dobře a pokud by se takhle to dodržovalo, tak je to metoda, která rozhodně stojí na tom, že ji rodina může využít nebo nemusí a to už je zas její volba a slabou stránku teda vidím pokud by jakýmkoliv způsobem začlo zvrhávat, že si to každý začíná dělat podle svých představ. Myslím si, že musí být

presně dodržet ten scénář, hlavně potom v té samotné konferenci opravdu dohlédnout na informační část, že tam ti odborníci vystupují pouze jako informátoři, pak tam je ten soukromý čas rodiny a pak teda vlastně nějakým způsobem kontola toho plánu ve smyslu jestli to neporušuje, což ti lidi samozřejmě taky tušit nemůžou, jestli to třeba nenaráží na nějaké jiné právní předpisy, že by ten plán byl v tom případě nereálný. Ale jako jak ten scénář byl, tak si myslím, že byl nastaven dobře, takže tam ani moc slabé...spíš kdo by si to vzal potom v budoucnu, co by bylo s nimi dále. Takže takto jak to bylo, tak jsem tam ani nějak já nějaké slabé stránky nezaznamenala. Nenapadají mě.

TA Jo, jasně.

R1 Krom toho, že by se opravdu z toho dělalo něco jiného, než se to zamýšlelo. Jo, jakože ta filosofie té konference, že by se pozměnila.

TA Hmm...prostě jako náročnost teda řekněme tý metody na dodržování.

R1 No no, no a slabou stránkou samozřejmě bude teď jak říkáte ta náročnost...slabou stránkou bude finanční náročnost. To určitě ano. Že je to prostě neúměrné náklady na ten výsledek, že se pak může dařit, nemusí dařit té rodině udržovat. Tam opravdu na toho koordinátora, který organizuje tu rodinnou konferenci plus dejme tomu pokud bylo na straně vlastně do teďka i toho státu přes ministerstvo zajišťování dejme tomu toho občerstvení a tyhle věci, tak myslím si že to bylo opravdu finančně náročné. A je těžké v našich podmínkách českých čekat zas, že ta rodina...umím si představit, že ty rodiny se nebudou mít k tomu si zorganizovat tu konferenci právě z důvodu, že se jim nechce investovat do toho občerstvení...fakt jsem se s tím setkala. Že by tam seděli bez ničeho a to dlouho nevydrží. Takže ta praktická stránka té samotné realizace té konference. Že rozhodně pro nás platí, že když je co jíst a pít, tak se lépe přemýšlí a určitá neochota opravdu prostě, jsem se setkala s tím, že třeba nebyli ochotní do toho investovat. Do toho samotného setkání.

TA Jasně, to je zajímavý postřeh. To praktický realizování. Tak já bych se přesunula na další otázku, která je jaký je další nevyužitý potenciál rodinných konferencí? Jestli vás třeba něco napadá, jak by se to dalo ještě využít a nevyužívalo se to zatím, nějaká vaše vlastní myšlenka...

R1 Tam asi já zatím nevím o ničem, tam mě nic nenapadlo v tomto smyslu...

TA Jo, takže přijde vám to jakoby vyčerpaný, ta metoda...

R1 ...no ono jde teďka o to, aby se podařilo vůbec jako do té praxe jako i po skončení teď toho projektu vůbec dostat, natož pak jaký je nevyužitý potenciál. Že teď bude dobré, když se vůbec ty rodinné udrží vůbec jako sociální metoda. Že to bude mít kdo dělat i při té finanční náročnosti. Takže nevyužitý potenciál...tam se může stát, že nevyužitým potenciálem se stane ta samotná rodinná konference, že se to vyzkoušelo, že to jako metoda funguje a teď se stane, že jí nebude mít kdo dělat tady v republice.

TA Jasně, takže samotná realizace v podstatě.

R1 Jinak k té samotné metodě tam mě nic nenapadá, tam jsem o tom takhle nepřemýšlela.

TA Jo, dobrý, to je samozřejmě taky vypovídající samo o sobě, že vlastně to je tak dokonale nastavený, že vás ani nenapadá, jak to ještě zlepšit, řekněme...

R1 Hmm, hmm...

TA Pak se zeptám, když jste byla v kontaktu s těmi klienty, tak vnímala jste to jako nabízení pomoci nebo jako kontrolu těch klientů? Jak to na vás působilo? Nebo jak jste měla pocit, že oni vnímají vás...možná ještě lépe položená otázka. Prostě jestli jste, vy jste dělala koordinátorku, takže jestli vás vnímají jako někoho, kdo tam jde jakoby prudit, když to řeknu blbě, nebo jako někdo, kdo jim jde konečně pomoci?

R1 Asi většinou spíš byl tam nějdřív přístup odtazitý, že to opravdu vnímali, že přichází někdo jako ze systému. A potom většinou začli vnímat, že se jim nabízí nějaká pomoc a já bych to asi nenazývala pomocí, myslím si, že já jako kdyby...nebo já jsem k tomu přistupovala jako že nabízím možnost řešení. A pokud to nevyužijí, je to samozřejmě jejich volba a je to na nich. Pokud toho využijí, můžou najít řešení které si budou moci jako kdyby právě režírovat sami aniž by vlastně do toho zasahoval někdo cizí nebo pracovník, který do toho problému třeba té rodinné situace vlastně nerozumí. A pokud to vlastně nevyužijí, tak zase do toho bude vstupovat ten systém už potom zase svými jako kroky, tak jak to má zvykem. Takže nedá se říct doslova pomoc, ale spíš jako kdyby cesta a buď ji využijí a nebo ne.

TA Jo, dobrý...a nacházela jste od nich jakoby zpětnou vazbu, že to tak přijímali?

R1 No v tomhle určitě. Tam to bylo na získání důvěry, že si to nevymýšlím, že to opravdu nějakým způsobem reálné je a pokud tomuhle uvěřili, tak už to potom bylo snazší a už do toho vlastně šli.

TA Jo, tak to je skvělý. Jaký je podle vás zájem ze strany sociálních pracovníků o tu metodu?

R1 No, kterých?

TA Sociálních pracovníků z OSPODů.

R1 Z OSPODů...to je rozdíl, protože pak máme ještě ty pracovníky v neziskovkách. Takže ti sociální v OSPODEch, já jsem z oblasti, ve které ten OSPOD ani nevstoupil do projektu a prostě vnímám to, že věděl, že prostě nechce, aby mu do toho kdokoliv mluvil. Jo já to tak jako vnímám tak jak znám prostě to prostředí, tak si prostě myslím, že tu metodu nechtěli vzít z těchto důvodů, že přece my to víme jako nejlépe, jak ty problémy řešit. V tomhle jsem naopak docenila to, že jsem našla vlastně...že jsem pracovala i v jiných regionech než v tom svém, kde bydlím, a tam jsem se setkala vlastně s tím, že jsem ráda, že na těchhle pracovištích OSPODů jsou lidé, kteří hledají a jsou otevření novým metodám a novým přístupům a takových lidí si vážím. A pak i ta

spolupráce od toho jako vypadala. Myslím si ale pořád, že pořád pořád bude na úrovni trošičku že jeden je výš a jeden níž, takže oni jsou samozřejmě pořád nad a ta metoda bude mít smysl pokud budou ty OSPODy brát ty organizátory těch rodinných konferencí jako rovnocenné partnery. Jo takže si myslím...já si tedy opravdu nemůžu stěžovat, já jsem vycházela výborně, tak si myslím, že oboustraný respekt byl, nicméně přece jenom, tuším že by to mohly být spíš výjimky, to jak se chovali ti moji, ty moje OSPODy, než jak je to prostě zvykem a dovedu si představit ve svém regionu tady rodném, že by to fungovalo úplně jinak. Že oni by se na to dívali a dívali se, proto vlastně do toho projektu ani nešli, jako skrz prsty, jakože jim do toho někdo mluví a ten někdo přeci nemůže mít ty kompetence co mají oni a tak dál...takže oni to hlavně neberou jako rovnocenného partnera a to je vlastně špatně, protože tam by to měli brát. Toho koordinátora a hlavně administrátora opravdu jako partnery.

TA No jo, to je stašná škoda. No a s tím souvisí poslední otázka, jakou pozici podle vás zaujmou rodinné konference v systému sociální práce s rodinou v budoucnosti v České republice?

R1 No, to vůbec netuším, protože vůbec nevím, jaký je je další záměr samotného ministřeva. Nevím vlastně co dál s tím zamýšlí krom toho, že se to předalo neziskovým organizacím a u těch vidím určité riziko, že buď nebudou na to stačit finančně, že si to vlastně jako spočítají ty náklady a pokud tedy opravdu nenapíší projekty, které jim to potom pokryjí, tak si myslím, že do toho, a to je čistě můj názor, že toho se zas tak hrnout nebudou. A druhá věc, že je tu jisté riziko...tím, že to šlo původně vlastně jako kdyby zeshora od toho systému samotného jako nová sociální metoda, mělo to smysl v tom, že jako kdyby stát měl zájem ať máme více metod na řešení rodinných situací. Pokud to přejde na neziskovky, tak si myslím že tam vzniká veliké riziko získat si klienta a trochu se tam bojím, jestli to zajistí nestrannost. Ale to jsou fakt čistě mé úvahy. Nevím, jaký je teď ohlas, nemůžu se k tomu vyjádřit, protože nevím jaký je ten ohlas neziskovek, je leden, takže nevím jak se ony s tím popraly, s těmi novými informacemi, poradily si s tím, kdo...kolik z nich napsalo ty projekty, aby si to do toho zahrnuly, do svých aktivit a je takové období, kdy se vlastně o tom moc neví. Něco skončilo skrze projekt, ale nic nového zatím, já aslespoň nemám informaci, že by začalo. Takže v tuto chvíli já tý metodě velice fandím, myslím si, že je velice potřebná, právě proto, že to neřeší žádný úřad, žádný sociální pracovník za tu rodinu a ta rodina si to má vyřešit sama a myslím si čím dál tím víc to v té sociální oblasti bude žádoucí i v jiných oblastech, nejen tady ty rodiny, aby se zodpovědnost přenášela na klienta a jak si to on teda poreší, ale fakt teď nemám dost informací, abych byla schopná odpovědět víc.

TA Ale tedy samotný metodě věříte, že v českém prostředí prostě má šanci na úspěch?

R1 Metodě věřím, otázka je, kdo to bude schopen zajistit a kdo to vlastně...kdo se toho ujme.

TA Jo, dobrý. Napadá vás ještě něco třeba zpětně k těm otázkám, ještě co třeba se vám vybavilo nebo byste třeba doplnila i sama za sebe, nějaký důležitý postřeh, co vás třeba trápilo nebo napadalo?

R1 Mě opravdu teď víc asi trápí, že tuším, že došlo opravdu k tomu zastavení projektu a dál si nemám zas takové...nebo já jsem nepostřehla ani od kolegů, že by někdo říkal jo, tak tady už to prostě jde...kromě teda té jedinné organizace v tom Pardubickém kraji, která to stejně dělala už dřív, tak vlastně nejsou žádné další zpávy, že by tak nějak do toho šly další organizace a co mě vlastně trošičku teď zneklidňuje...ale tak to je asi ještě brzo...to mě jako nejvíc zneklidňuje, že by ty rodinné měly zaniknout. Že by to mělo skončit a skončíme zpátky na OSPODech u případových konferencí. Tak to by mě jako mrzelo...nebo to mě mrzí hodně.

TA Jasně no. No tak budeme si držet všichni palce, aby to tak nebylo. Je to asi hodně i o těch sociálních pracovnicích, ty nejvíc by měly chtít a jít za tím a podporovat to, aby to mělo šanci žít...

R1 Ale obávám se, že pro OSPOD je rychlejší a snadnější svolat si tu případovou nebo že je to pro ně prostě zaběhaná věc, tak proč oni by šli do něčeho nového, to je vyřizování, to je jednání s novými lidmi. Od nich si myslím...takhle, pokud to nebudou ti, co to zažili a kteří ví, k čemu to bylo dobré a kteří si teď prožili teď ten projekt, tady ti nadšení človíčekové, tak si myslím, že ti klasičtí, co to nezažili spíš budou říkat ty proti. Já jsem byla mimo obor na jiné přednášce, kde prostě ten zástupce OSPODu říkal "no a slyšeli jsme už o těch rodinných konferencích", ale přednesl to takovým způsobem, že skoro to zaznělo, že to je v podstatě jenom obdoba těch případových...jo, že to bylo hozené do jednoho ranku. Takže povědomí té veřejnosti o tom ještě si myslím není veliké. Ani že tady ta možnost je, že existuje. (...) Když tak teď o tom mluvíme, tak si říkám radši ať to jede nějak, jakoby blbě, ale ať to hlavně jede, než to, že to teda úplně zapadne. Že ty lidé nebudou vědět, že tu možnost mají.

TA No mě naplňuje pozitivním pocitem to, že jak teda dělám teď tyhle rozhovory, tak teda to nadšení vás všech, kdo jste se na tom jako podíleli, je teda neuvěřitelný, takže to vypovídá o tý metodě, to má opravdu smysl, protože když...kdo jinej, než ten, kdo to dělá by měl zodpovědně říct, jestli to má smysl, že jo?

R1 Jo, no mě jako nic z toho, co jsem řešila nedopadlo špatně...jo jako, že dokonce se s odstupem času ukazovalo, že to mělo velký preventivní význam, takže prostě opravdu ta situace v rodině byla taková, že pochybuju, že by to nějakým způsobem ty sociální pracovnice pak nějak jako pořešily. To znamená to, že jako si to zavčas vyřešila ta rodina, tak bylo jediné dobře, jo. Ačkoliv samozřejmě tam vždycky v té rodině budou jevy, které ale stejně nikdo nezmění, jo. Že to nepředěláme. A teď řeknu...a to nebyl případ této rodiny, ale když to řeknu z jiného soudku, když prostě ta rodina opravdu bude držet, že nikdo ta nebude pracovat, tak tam prostě nikdo pracovat nebude, jo, oni tak žijou, maj takovej životní styl a my to prostě musíme vzít a ne je předělávat.

TA Jasně, když už to je, tak jenom se musí vyřešit, jako jak fungovat.

R1 Jo přesně, jak fungovat, ano a jak to udělat aby se tam prostě nevyskytovaly ty negativní trendy. Hlavně teda ten negativní vliv na děti, jo. Ale nedá se je s tímhletem uvažováním, přemýšlením a životním stylem prostě předělávat, že teda za každou cenu do té práce musí a podobně, jo. Ikdyž nám se to třeba zdá, že to je samozřejmě nejlepší cesta a tak dál. Takže proto jako vidím význam té rodiny, že si to pořeší samy.

TA Jo, jo. Rozumím...co dodat...

R1 Tak. Je to teda všechno?

TA Ano všechno, mockrát děkuju...